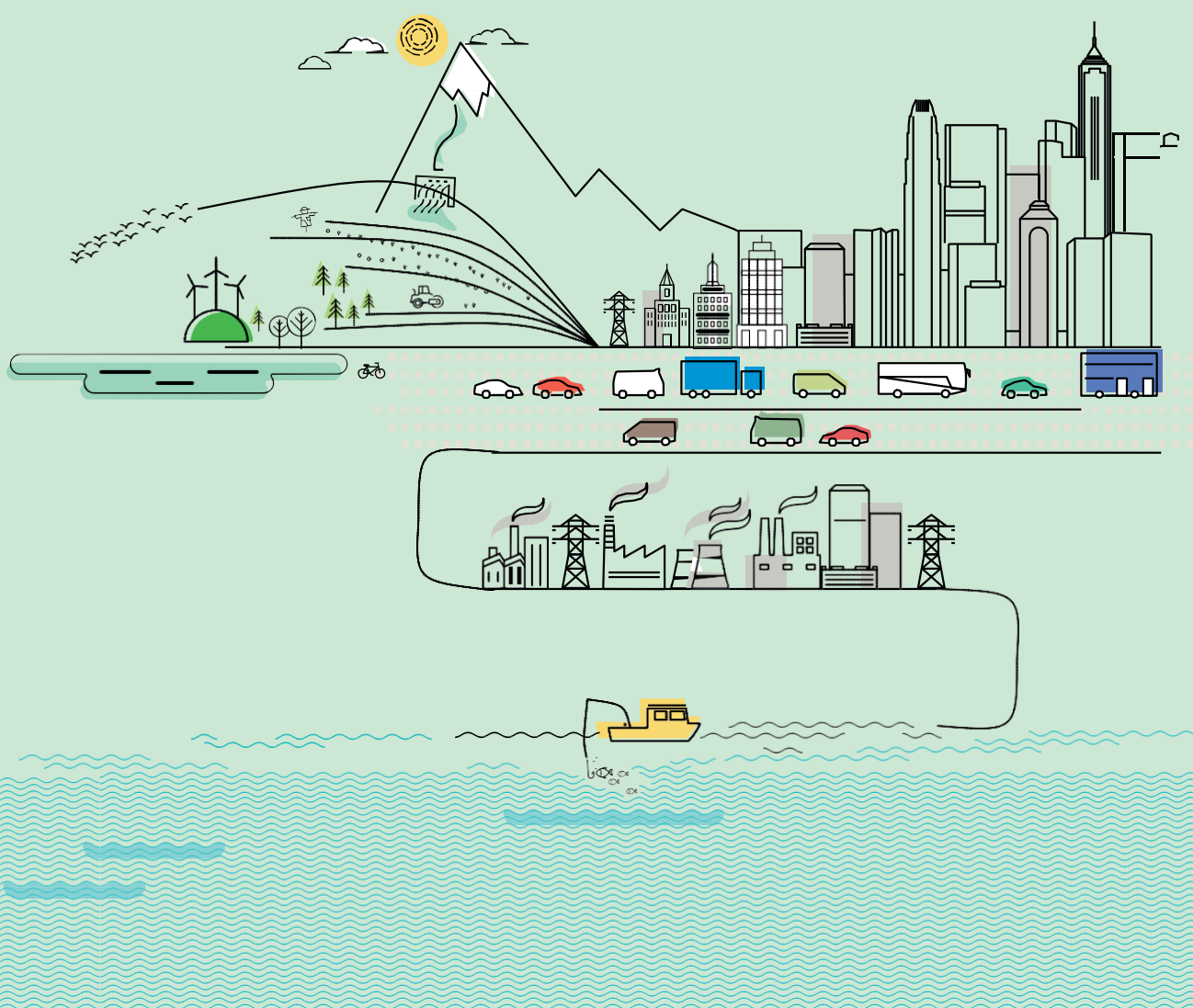

BMG-niň ÝYK TARAPYNDAN TAÝÝARLANYLDY

Daşky gurşawa strategiki baha bermek boýunça Düzgünnama

Anyk maglumatlar we bähbitleri

EaPGREEN
Partnership for Environment and Growth

This project is
funded by the EU

UNECE

Перевод этой публикации на туркменский язык является инициативой Офиса Координатора экономической и экологической деятельности ОБСЕ.

Финансовая поддержка проекта осуществлялась Федеральным министерством окружающей среды (BMU) в рамках Программы консультационной помощи по охране окружающей среды в странах Центральной и Восточной Европы, Кавказа и Центральной Азии, а также в других странах, расположенных по соседству с Европейским Союзом. Проект был реализован при содействии Федерального ведомства по охране окружающей среды (UBA). Ответственность за содержание этой публикации несут авторы.

MINNETDARLYKLAR

Bu neşir Serhetara kontekstde daşky gurşawa baha bermek konwensiýasynyň (Espo konwensiýasy) Daşky gurşawa strategiki baha bermegiň düzgünnamasyna laýyklykda, BMG-niň ÝYK-nyň Sekretariaty tarapyndan Zoï Environment Network bilen hyzmatdaşlykda, “Ýewropa Goňuşyçlygynda “Ýaşyl” Ykdysadyýetleri ýetşdirmek” (EaP GREEN) maksatnamasynyň çäklerinde taýýarlanylýdy. EaP GREEN Maksatnamasy Ýewropa Bileleşigi tarapyndan maliýeleşdirilýär hem-de dört sany hyzmatdaş guramalar bilen bilelikde durmuşa geçirilýär: YHÖG, BMG-nyň ÝYK, BMG-nyň DGM, UNIDO.

EaP GREEN maksatnamasynyň umumy maksady Ýewropa Bileleşiginiň Gündogar Hyzmatdaşlygynyň (EaP) alty sany ýurduna – Ermenistana, Azerbaýjana, Belarus Respublikasy, Gruziiya, Moldowa we Ukraina – daşky gurşawyň zaýalanmagyndan we çeşmeleriň azalmagyndan ykdysady ösüşi çetleşdirmäge goldaw bermekden ybarat. Has takyk aýdanymyzda, EaP GREEN taslamasynyň maksatlary şu aşakdakylardyr:

- Sebitleklyk we halkara ylalaşe halkara ylalnymyşlere, ra ylalnymyzda, EaP GREEN taslamasynyň maksatlary şu aşakdakylardyr: laryna lalere, ra geljekde syljekde a ylalnymyzda, EaP GREEN taslamasynyň maksatlary şumaksady bilen, durnukly sarp ediN taslamasynyň maksatlary şu aşakdakylardyr: laryna gyndan ykyga we kadalan, durnukly sarp alaryna goalan;
- Daryna goalan, durnukly sarp edermegiň (DGSB) we Daşky Gurşawa bolan täsire baha bermegiň (DGTB) ekologiýa taýdan durnukly ykdysady ösüşi üçin möhüm meýilleşdiriş gurallary hökmünde ulanylmagyny höweslendirmek;
- Saryna goalan, duýar pudaklarynda (aklalaran, durnukly sarp edermegiň (DGSB) e gaýtadan işlemek, gurluşyk) durnukly sarp etmegi we akklaralagie tejribelerini ulanmak arkaly “ýni u” ykdysadyak arkaly ukly sarp ed

EaP GREEN üçP GREEN k arkaly:

- Dolandyry k arkaly ukly sarp edermegiň
- DGSB we DGTB bilen bilelikde DSermegiň (DGSB) e gaa geçirmek;
- GGSB we DGTB bilen bi

Warşawa Gündogar Hyzmatdaşlyk Sammitinde kabul edilen Bilelikdäki Jarnamada hem-de Astanada geçirilen “Ýewropa üçin Daşky gurşaw” atly Ministrleriň 7-nji Maslahatynyň (2011-nji ýylyň sentýabr aýy) Jarnamasynda bellenilip geçilişi ýaly, EaP GREEN hyzmatdaş ýurtlaryň “ýaşyl” ykdysadyýete bolan ymtylmalaryna goldaw berýär. Onuň maksatlary Rio+20 sammitiniň netijeleri boýunça kabul edilen resminamadaky ylalaşylan garaýyşa laýyk gelýär.

EaP GREEN taslamasynyň sammitiniň netiniň ýiň GREEN taslamassany esasy ugra gslamasynyň :

1. Bar bolan milli kadala sammitiniň netijeleri boýunça kabul edilen resminamadaky ylalaşylan garaýyşa laýyk gelýärçin Daşky gurşaw” atly Ministrleriň 7-nji Maslahatynyň (2011-nji ýylyň sentýabr aýy) Jarnwe sebitara syn
2. DGSB/DGTB işleri boýunça mümkinçilikleri berkitmek, şol sanda milli we ýerli derejelerde DGSB boýunça okuwlary geçirmek; milli gollanmalary işläp taýýarlamak; utgaşdyryş we tejribe alyş işlerini geçirmek; DGSB-ny synap görmek
3. Ýokarda bellenip geçilen kanunçylyk synlary, okuw çäreleri, synag taslamalary arkaly , şeýle-de syýasat boýunça gepleşiklere ýardam bermek arkaly administratiw mümkinçilikleri pugtalandyrmak

Bu degi boýunça gepleşikiu u degi boýunça gepleşiklere ýardam bndäki iş meýilnamasy bilen baglanyşykly bolup, olar DGSD D olar ça gepleşiklere ýardam bndäki iş meýilnamasy bilen agyna B D olar ça .

Suratlar: Karolin Daniel, A. Papanastasiou, J. Wille (Zoï Environment Network),

Iňlis dilindäki tekstiň redaktory: Jeff Hýuz (Zoï Environment Network)

Konsepsiýa: Elena Santer (UNECE)

Tekst: Elena Santer, Martin Smutny (Integra Consulting Ltd.), Oksana Ýakowenko (Zoï Environment Network), Kristina Stuhlberger (Zoï Environment Network)

Taslamanyň dolandyryjysy: Kristina Stuhlberger (Zoï Environment Network)

Gözegçilik we goşantlar: Tea Aulawuo (BMG-nyň ÝYK), Espo konwensiýasynyň we Daşky gurşawa baha bermek Düzgünnamasynyň kätibi

Goşant goşanlar: Afrodit Smagadi (BMG-niň ÝYK), Maýa Gaçeçiladze-Božesku (Ecoline International Ltd), Dmytro Skrylnikow (Ukraina), Jiri Dosuk (Integra Consulting Ltd.)

JOGAPKÄRÇILIGIŇ AÝYRYLMAGY

Bu neşiriň mazmuny BMG-niň ÝYK-nyň, Ýewropa Bileleşiginiň ýa-da ony durmuşa geçirýän beýleki hyzmatdaşlaryň resmi pikirlerini hökmany ýagdaýda görkezmeýär. Şeýle-de ne BMG-niň ÝYK-y, ne-de ýerine ýetiriji beýleki hyzmatdaşlar bu hasabatda bar bolan maglumatyň ulanylmagy üçin jogapkärçilik çekmeýärler.

MAZMUNY

■	SÖZBAŞY	2
1	DAŞKY GURŞAWA STRATEGIKI BAHÄ BERMEK NÄME?	3
2	BMG-niň ÝYK-nyň DGSB DÜZGÜNNAMASY NÄME?	4
3	DGSB HAÇAN ULANYLYÄR?	6
4	HAÝSY MEÝILNAMALAR, MAKSATNAMALAR WE STRATEGIKI RESMINAMALAR DGSB-NYŇ ULANYLMAGYNY TALAP EDÝÄR?	8
5	BMG-niň ÝYK-nyň DGSB boýunça BELLÄN DÜZGÜNNAMASYNYŇ DGSB TERTIBI	10
6	DGSB-nyň BÄHBITLERI NÄME?	12
7	ÝURT DGSB DÜZGÜNNAMASYNA NÄDIP GOŞULYP BILÝÄR?	26

SÖZBAŞY

Bu neşir Serhetara kontekstde daşky gurşawa baha bermek konwensiýasynyň (Espo konwensiýasy) Daşky gurşawa strategiki baha bermegiň düzgünnamasyna laýyklykda Birleşen Milletler Guramasynyň Ýewropa Ykdysady Komissiýasynyň Sekretariaty tarapyndan bilermenleriň goldawy bilen we Ýewropa Bileleşiginiň “Ýewropa Goňuşylygynda “Ýaşyl” Ykdysadyýetleri ýetişdirmek” (EaP GREEN) maksatnamasynyň maliýeleşdirmeginde taýýarlanylady. Bu neşir Düzgünnamanyň ratifikasiýalaşdyrylmagyna we amala aşyrylmagyna hem-de hökümetleriň, jemgyýetçiligiň we beýleki gzyklanma bildirýän taraplaryň DGGB-nyň artykmaçlyklary barada habardarlygyny ýokarlandyrmak baradaky maglumatlaryň çap edilmegi hakyndaky ylalaşyklara laýyklykda Býuronyň talaplaryna gabat gelýär.

Bu kitapça milli DGGB ulgamlaryny döretmek we/ýa-da olaryň yzygiderli durmuşa geçirilmegini öňe sürýän ýurtlarda häkimiýetlere, şeýle hem köpçülige we beýleki gzyklanma bildirýän taraplara ýüzlenmek üçin niýetlenendir. Ol ýurtlara DGGB Düzgünnamasyna goşulmaga taýýarlyk görmäge kömek berýär.

Bu kitapça düzgünlere¹ salgylanyp, Düzgünnamada görkezilişi ýaly DGGB tertibi bilen tanyşdyrýar we bu tertibe degişli ýalňyş düşüňjeleri düzetmek bilen, DGGB-nyň artykmaçlyklaryny görkezýär. Şeýle-de bu kitapça DGGB-nyň gelip çykyşy barada maglumaty hem-de ony ýerine ýetirmegiň amaly mysallaryny görkezýär. Netijede, Düzgünnama goşulmagy meýilleşdirýän hökümetleriň haýsy ädimleri etmelidigini beýan edýär.

Halklar we sebitler üçin ösüş strategiýalaryny kesgitlemek arkaly Hökümetler jemgyýetleriň geljegini emele getirýär. Döwlet meýilnamalary, maksatnamalary we kanunlar geljekde oba hojalygy, energetika, senagat, ýerden peýdalanmak, ulag, sebitleýin ösüş, zibilleri dolandyrmak ýa-da suw baýlyklaryndan peýdalanmak ýaly dürli pudaklarda amala aşyryljak taslamalar boýunça çözümleri kabul etmegiň esasy emele getirer. Şeýle meýilnamalaryň we maksatnamalaryň geljekde adamlaryň ýaşayşyna täsir etjek çözümlere gönüden-göni täsiriniň bardygy sebäpli, olar tassyklananda daşky gurşawa we adamlaryň saglygyna bolan täsirleriniň göz önünde tutulmagy örän möhümdür. Muny üpjün etmek üçin, ýurtlaryň köpüsi Daşky gurşawa strategiki baha bermek ýa-da gysgaça DGSB (SEA) atly kadalaşdyryjy meýilnama guralyny ulanýarlar.

DGSB - bu hereketleriň dürli görnüşlerini we olaryň ilatyň saglygy hem-de daşky gurşaw üçin mümkin bolan netijelerini seljerýän we olara garaýan ädimme-ädim tertipdir. Şeýle netijeleriň dürli aspektlerine degişli hökümet edaralary we jemgyýetçilik bilen maslahatlaşmak arkaly garalýar, we olar ähli görnüşleriň oňyn we oňyn däl taraplaryny deňeşdirmek üçin, syýasatçylara hem-de çözümler kabul edijilere görkezilýär. Şeýle hem, DGSB çözümler kabul etmede aýdyňlygy we ynamdarlygy ösdürýär. Netijede, DGSB - bu hökümetleriň ykdysady ösüş pudagynda hem-de adam saglygyna we daşky gurşawa deň derejede peýda getirjek dogry çözümleri saýlamaga kömek berýän guraldyr.

DGSB-nyň kesgitlemesi

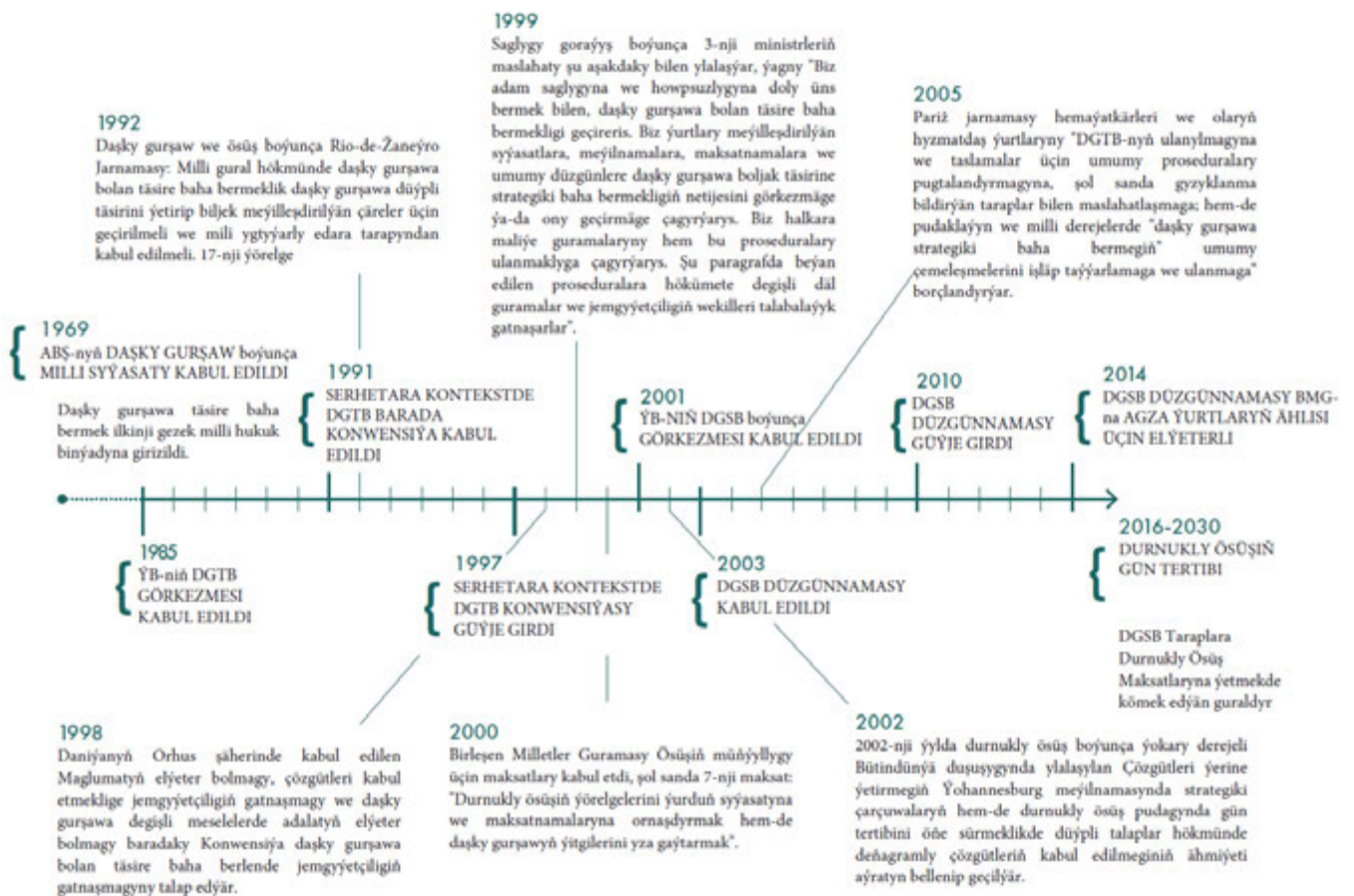
BMG-niň ÝK-niň DGSB Düzgünnamasy daşky gurşawa strategiki baha bermegi şeýle kesgitleýär “...ekologiki hasabatnyň möçberini we onuň taýýarlanylmagyny, jemgyýetçiligiň gatnaşmagyny we maslahatlaryny, şeýle hem ekologiki hasabatnyň hasaba alynmagyny hem-de maksatnama ýa-da meýilnama jemgyýetçiligiň gatnaşmagynyň we maslahatlarynyň netijesini öz içine alýan, daşky gurşawa, şol sanda adam saglygyna bolup biljek täsire baha bermek.” **(2.6 madda)**

BMG-niň ÝYK-nyň DGSB DÜZGÜNNAMASY NÄME?

Daşky gurşawa strategiki baha bermek Düzgünnamasy halkara ylalaşyk bolup, ol ylalaşyga gatnaşýan ýurtlar üçin DGSB-ny amala aşyrmak boýunça kanuny jogapkärçiligi we tertip binýadyny düzýär. Bu Düzgünnama Birleşen Milletler Guramasynyň agza ýurtlarynyň ählisi üçin elýeterlidir. Onda DGSB-ny amala aşyrmagyň talaplary, şol sanda tertip ýa-da usuly häsiýetli talaplar kesgittenendir. DGSB-ny ulanmaklyga goldaw bermek boýunça maglumat gollanmasy (2011)² we Sadalaşdyrylan maglumat gollanmasy (2012)³ ýaly gollanmalar DGSB-ny amala aşyrmak üçin peýdaly salgylanmalary özünde jemleýär.

Düzgünnama 1991-nji ýylda BMG-niň ÝYK-nyň serhetäsa kontekstde daşky gurşawa täsire baha bermek baradaky konwensiýasyna (Espo konwensiýasyna) laýyklykda, Konwensiýanyň hereket edýän çäginini giňeltmek üçin ylalaşyldy, ýöne bu kanuny taýdan aýratyn guraldyr. Ýagny, belli bir ýurt Konwensiýa gatnaşmaýan hem bolsa, bu Düzgünnama goşulyp biler. Mundan başgada, milli serhetleriň çäginini daşynda ýaramaz netijeleriň ýüze çykmagyna sebäp bolup biljek belli bir işleriň görnüşi boýunça ulanylýan Konwensiýadan tapawutlylykda, Düzgünnama, esasan, içerki meýilnamalarda we maksatnamalarda ulanylýar. Serhetara täsirleriň ähtimallygy ýüze çykan ýagdaýynda, Düzgünnama serhetara maslahatlaşmalary göz önünde tutýar (10-njy madda).

Düzgünnama Ýewropa Bileleşiginiň DGSB baradaky görkezmesine⁴ meňzeýär, ýöne daşky gurşawa bolan täsirlere bilen birlikde, saglyga ýetirýän täsirlere hem aýratyn üns bermek ýaly tapawutly aýratynlyklary hem bar.

Düzgünnamanyň jemgyýetçiligiň giňden gatnaşmagy baradaky düzgünleri Düzgünnama boýunça gepleşikleriň dowamynda BMG-niň ÝYK-nyň Maglumatyň elýeterliligi, Çözümleri kabul etmekde jemgyýetçiligiň gatnaşmagy we daşky gurşawa degişli meselelerde adalatyň elýeterliligi Konwensiýasy (Orhus konwensiýasy) boýunça alnan maslahatlaryň netijesinde goşuldy. Galyberse-de, düzgünnama syýasatlara we kanunçylyga baha bermekde hökmany däl çäkleri kesgitleýär.

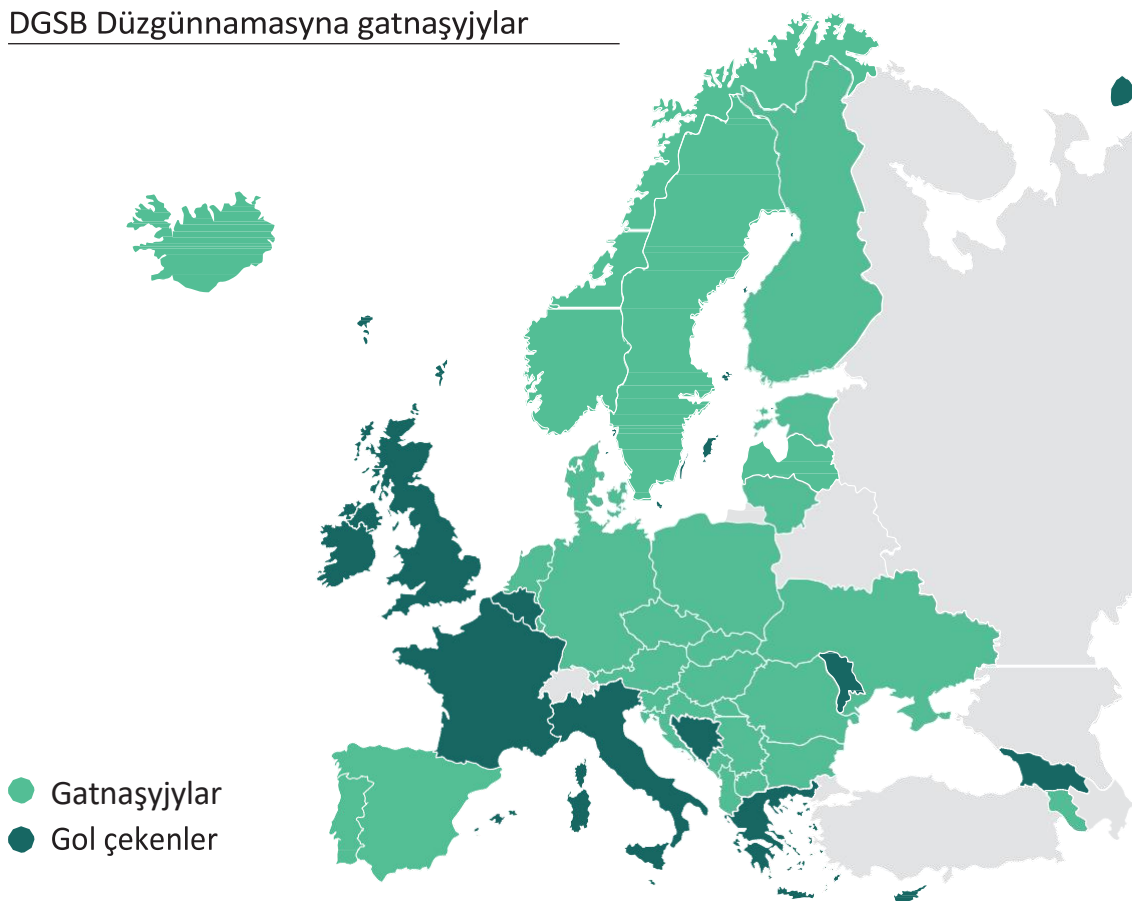
Düzgünnama gatnaşýan taraplar oňa durnukly ösüşiň esasy guruly hökmünde garaýarlar. Onuň ýerine ýetirilmegi ýurtlaryň Durnukly Ösüşiň Maksatlaryna we 2016-njy ýylda güýje giren 2030-njy ýyla çenli durnukly ösüşiň maksatlarynyň gün tertibinde beýan edilen wezipelerine ýetmäge kömek berer hem-de indiki 15 ýylyň dowamynda we ondan soňra Birleşen Milletler Guramasynyň agza ýurtlarynyň hökümetleriniň çözümlerini kesgitleýär diýlip garaşylýar.

ESASY ANYK MAGLUMATLAR

DGSB Düzgünnamasy:

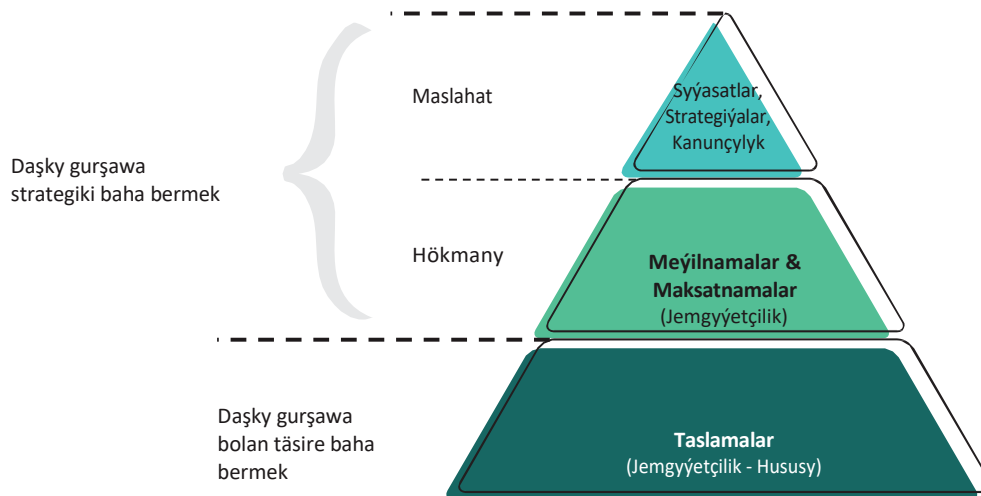
- 2003-nji ýylda Kiýew şäherinde kabul edildi
- 2010-njy ýylda güýje girdi
- Birleşen Milletler Guramasynyň agza ýurtlarynyň ählisi üçin elýeterli
- 28 sany agza ýurdu bar (2016-njy ýylyň 30-njy marty ýagdaýy)⁵

DGSB Düzgünnamasyna gatnaşyjylar

3 DGSB HAÇAN ULANYLÝAR?

Aýry-aýry taslamalara degişli Daşky gurşawa bolan täsire baha bermek bilen deňeşdirilende, DGSB has ir, ýagny karar kabul etmek tapgyrynda ulanylýar. Bu ýaramaz meýilleşdirme sebäpli yzyna gaýtaryp bolmajak täsirleriň we aşa köp çykdajylaryň öňüni almaga mümkinçilik berýär. Şeýle hem, DGSB DGTB-ne degişli geljekdäki taslamalaryň esasyny düzýän maksatnamalary meýilleşdiriş we işläp taýýarlaýyş tapgyrynda hem-de daşky gurşawa täsirini ýetirip biljek köp sanly beýleki hereketler üçin ulanylýar. DGTB-ne garanyňda, DGSB-nyň berjek daşky gurşaw bähbitleri has ýokarydyr – mysal üçin, ýol gurluşygynda ýöne bir daşky gurşawa bolan täsiri azaltmagyň ýerine, has durnukly ulag syýasaty işlenilip düzülýär.

Iş ýüzünde, DGSB tertipleri meýilleşdiriş ýa-da maksatnama taýýarlaýyş tapgyry bilen bilelikde (ýa-da uly bolmadyk gijikme bilen) başlanmaly. Şunuň ýaly çemeleşme, DGSB-nyň berýän maglumatlaryny meýilnamalara ýa-da maksatnamalara taýýarlanylýan döwürlerinde goşmaga mümkinçilik berýär hem-de strategiki resminama kabul edilende ýa-da kabul edilmezden hem öň, DGSB-nyň netijelerine talabalaýyk garalmagyň kepillendirýär.

DGSB we Düzgünnama barada maglumat

DGSB taslama derejesinde daşky gurşawa bolan täsire baha bermekden milli we ýerli derejelerde strategiki meýilleşdirmeklige çenli ähmiýetli derejede özgerdi.

DGTB meýilleşdirilýän senagat işleriniň daşky gurşawa bolan täsirini we işleriň şu görnüşleriniň ýaramaz täsirleriniň ýumşadylmagynyň hem-de peýdaly täsirleriniň güýçlendirilmegiň mümkinçiliklerini çaklamagyň guraly hökmünde 1960-njy ýyllaryň ahyrında Amerikanyň Birleşen Ştatlarynda girizildi. 1970-nji ýyllarda we 1980-nji ýyllaryň başynda DGTB köpsanly beýleki ýurtlarda has giňden ulanylyp başlandy. 1980-nji ýyllaryň ortalarynda DGTB bütin Ýewropada giňden ýaýrady. Ýewropa Bileleşiginiň ýurtlary Ýewropa Kommissiýasynyň DGTB boýunça Görkezmesini (85/337/EEC) kabul etdiler, Gündogar Ýewropa, Kawkaz we Merkezi Aziýa⁶ ýurtlary bolsa özläriniň daşky gurşawa bolan täsire baha bermegiň ýöriteleşdirilen beýanlaryny (OVOS)⁷ we döwlet ekologiki ekspertizasyny işläp düzdüler. 1990-njy ýyllaryň başyna DGTB-ne meňzeş milli tertipler BMG-niň ÝYK-nyň ähli ýurtlarynda ulanylýardy. Milli serhetlerden daşyna çykýan taslamalarda ýüze çykýan ekologiki meseleleri çözmek üçin, BMG-niň ÝYK-nyň howandarlygyndaky ýurtlar DGTB baradaky Serhetara kontekstdäki Konwensiýa ýa-da Espo konwensiýasyna gol çekdiler. Konwensiýa 1991-nji ýylda Finlýandiýanyň Espo şäherinde gol çekildi we 1997-nji ýylda güýje girdi. 2016-njy ýylyň başyna 45 döwlet, şol sanda Ýewropa Bileleşigi konwensiýany tassyklady.

1970-nji ýyllaryň ahyrına - 1980-nji ýyllaryň başyna hökümetler DGTB beýanlaryň taslama derejesindäki mümkinçiliklerinde daşky gurşawy ýeterlik derejede goramakda belli bir yetmezçilikleri gördüler: ýaramaz ekologiki netijeleriň öňüni alyp bilmedik (ýa-da şoňa sebäp bolan) çözgütler öň syýasatyň ýa-da strategiki meýilleşdirmegiň çäklerinde kabul edilipdi, şol bir wagtyň özünde DGTB dar geografiki sebitdäki çäklendirilen täsirlere seredip bilýär. Bu sebitleýin we giňişlikdäki meýilleşdirmekde ulanylyan çemeleşmelere laýyklykda DGSB konsepsiyasynyň ösmegine itergi berdi.

1990-njy ýyllaryň başyna DGSB-nyň düzgünleri Kanadanyň, Çehiýa Respublikasynyň, Daniýanyň, Beýik Britaniýanyň we ABŞ-nyň milli kadalaşdyryjy-hukuk namalaryna girizildi. Olarda DGSB boýunça borçnamalar "durnuklylyga baha bermegiň" çäklerinde şertlendirilýär. 2001-nji ýylda Ýewropa kommissiýasy belli bir meýilnamalaryň we maksatnamalaryň daşky gurşawa bolan täsirine baha bermek baradaky görkezmesini (2001/42/EC) (ýagny DGSB boýunça görkezme diýip atlandyrylýan görkezmäni) kabul etdi. Ýewropa Bileleşiginiň şol wagtky agza ýurtlarynyň ählisi 2004-nji ýylda çenli DGSB boýunça Görkezmäni özläriniň kanunçylygyna girizmäge borçludylar.

Birleşen Milletler Guramasynyň Daşky gurşaw we ösüş boýunça maslahatyndan (Rio-de-Žaneýro, Braziliýa, 1992 ý.), aýratyn hem onuň Rio-de-Žaneýro Jarnamasynyň 4-nji we 10-njy ýörelgelerinden we XXI asyryň Gün tertibinden, şeýle hem Daşky gurşaw we saglygy goraýyş boýunça 3-nji Ministrler maslahatynyň netijelerinden we Durnukly ösüş boýunça ýokary derejeli Bütindünýä duşuşygyndan (Ýohannesburg, Günorta Afrika, 2002ý.) ugur alyp, DGSB boýunça halkara hukuk gory döredildi. Şeýlelikde, Espo konwensiýasy 2003-nji ýylyň maýynda Ukrainanyň Kiyew şäherinde 38 ýurt, şol sanda Ýewropa Bileleşigi tarapyndan gol çekilen DGSB boýunça BMG-niň ÝYK-nyň Düzgünnamasy bilen dolduryldy. DGSB Düzgünnamasy 2010-njy ýylda güýje girdi.

4

HAÝSY MEÝILNAMALAR, MAKSATNAMALAR WE STRATEGIKI RESMINAMALAR DGSB-NYŇ ULANYLMAGYNY TALAP EDÝÄR?

Düzgünnama laýyklykda, hökümet meýilnamalary we maksatnamalary⁸ üçin (Madda 2.5) hem-de milli kanunçylyga laýyklykda, DGSB-nyň geçirilmegini talap edýän belli taslamalaryň işlenip taýýarlanmagy üçin meýilnamalaryň we maksatnamalaryň rugsadyň esasyny düzýän ýagdaýynda, ykdysadyýetiň on üç sany pudagynda olaryň üýtgedilen görnüşleri üçin (Madda 4.2) DGSB-nyň geçirilmegi hökmanydyr.

Ykdysadyýetiň beýleki pudaklaryndaky meýilnamalar we maksatnamalar, şeýle-de ýerli derejede kiçi meýdanlaryň ulanylmagyny göz önünde tutýan meýilnamalar we maksatnamalar üçin DGSB awtomatiki usulda ulanylmaýar. Hökümet DGSB-nyň durmuşa geçirilmeginiň gerekdigi ýa-da gerek dälidigi barada çözüdi kabul edýär. Bu proses skringing diýip atlandyrylýar (Madda 4.4). Eger-de meýilnamanyň ýa-da maksatnamanyň, ýa-da onuň ujypsyz üýtgedilen görnüşiniň daşky gurşawa, şol sanda adam saglygyna uly täsiriniň boljakdygy mümkin bolsa, durmuşa DGSB geçirilýär (Madda 5.1).

Şu pudaklardaky meýilnamalar we maksatnamalar üçin DGSB hökmanydyr:

- Oba hojalyk
- Tokaý hojalygy
- Balyk hojalygy
- Energetika
- Senagat, şol sanda gazyp alma
- Ulag
- Sebitleýin ösüş
- Zibilleriň dolandyrylmagy
- Suw hojalygy
- Telekommunikasiýalar
- Syýahatçylyk
- Şäher we ýurt meýilleşdirilişi
- Ýerleriň ulanylyşy

Meýilnamalaryň we maksatnamalaryň iki görnüşi üçin DGSB-ni durmuşa geçirmek talaby hökmany däl:

- Diňe milli goranyşa we raýat pudagyndaky adatdan daşary ýagdaýlara degişli meýilnamalar we maksatnamalar (Madda 4.5)
- Diňe maliýe ýa-da býujet meýilnamalary we maksatnamalary (Madda 4.5).

DGSB Düzgünnamasy döwlet edaralary tarapyndan milli we ýerli derejelerde taýýarlanan meýilnamalar we maksatnamalar üçin ulanylýar. Ol ýurduň Düzgünnama goşulmazdan öň kabul eden strategiki resminamalary üçin ulanylyp bilinmez, diňe teklipl edilýän täze resminamalar üçin ulanylyp bilner.

4S

ORAG:

DGSB diňe “meýilnama” ýa-da “maksatnama” bolan resminamalar üçin ulanylýarmy?

LOGAP:

DGSB boýunça Düzgünnamada we Görkezmede kesgitlenen köp sanly strategiki resminamalarda meýilnamalaryň, maksatnamalaryň we syýasatlaryň häsiýetleri bardyr, şonuň üçin hem olar babatda DGSB ulanylmalydyr. Köp halatlarda bu resminamalaryň "strategiýa", "konsepsiýa", "gollanma" ýa-da "şertler" ýaly atlary bolýar. Resminamanyň ady dälde, eýsem onuň häsiýeti we mazmuny her bir aýratyn ýagdaýda onuň üçin DGSB-nyň ulanylmalydygyny ýa-da ulanylmaly dälidigini kesgitleýär. Düzgünnamada "meýilnamalar we maksatnamalar" adalgasy kanunçylyk, kadalaşdyryjy ýa-da administratiw proseduralary tarapyndan talap edilýän meýilnamalary we maksatnamalary öz içine alýar we olar döwlet edaralary tarapyndan taýýarlanan we/ýa-da tassyklanan bolmaly ýa-da **resmi prosedura esasynda parlament ýa-da hökümet tarapyndan kabul edilmegi üçin ygtyýarlyklar taýýarlanan bolmaly** (Madda 2.5).

Çeşme: Daşky gurşawa strategiki baha bermegiň Düzgünnamasynyň ýerine ýetirilişiniň ilkinji syny (2010-2012)

Mysal 1: DÜRLI ÝURLARDA DGSB-den GEÇÝÄN MEÝILNAMALAR we MAKSATNAMALAR

ÝERLI DGSB

Daniya: Ulag ministriginiň ýyllyk maýa goýum meýilnamalary

Fransiya: Tokaý dolandyryş meýilnamalary (şol sanda hususy tokaýlar)

Wengriya: Maýa goýumlaryny höweslendirmek meýilnamalary

Polşa: Şähri täzelemek maksatnamalary

Montenegro: Deňizde uglewodorod gözleg we önümçilik maksatnamasy

Çeşme: Prof. Jerzy Jendroska (Polşa)⁹

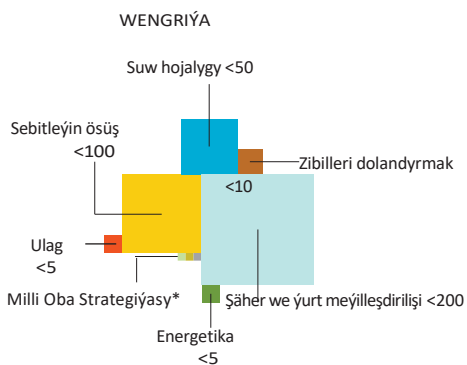
SERHETARA DGSB

Germaniya: Nohten şäherinde gazyp alyş işleri üçin pudaklaýyn meýilnama

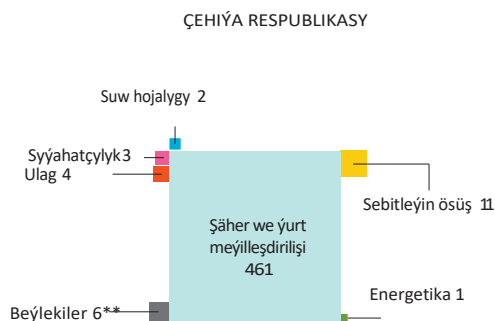
Finlýandiya: Çehiýa Respublikasynda täze meýilleşdirilýän AES-y bilen baglanyşykly Hankiwiniň ýerli ösüş meýilnamasy: Liberes etrabynyň energetiki meýilnama konsepsiýasynyň işjeňleşmegi

Çeşme: Daşky gurşawa strategiki baha bermegiň Düzgünnamasynyň ýerine ýetirilişiniň ilkinji syny (2010-2012)¹⁰

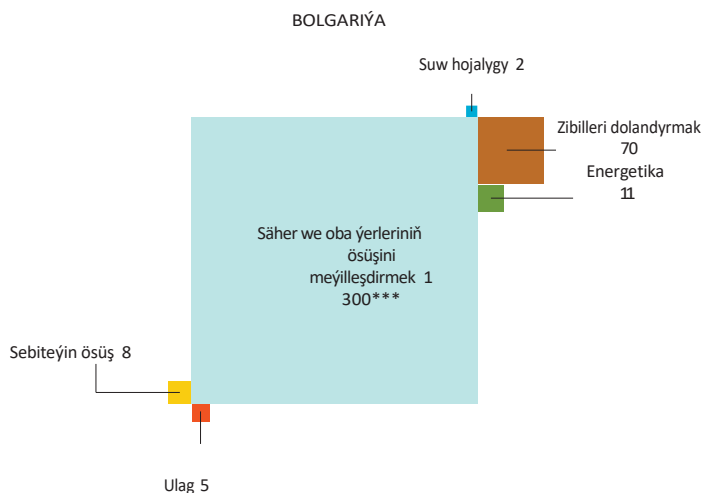
2010-2012 ýyllarda aýratyn ýurtlarda
Başladylan DGSB tertipleriniň sany

*Şol sanda Oba hojalygy 1, Tokaý hojalygy 1, Balyk hojalygy 1

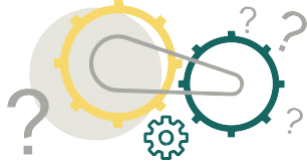
**Howanyň goragy 4, Tebigatyň goragy 2

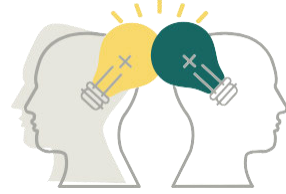
*** DGSB geçirilmegine degişli şäher we oba meýilleşdirilişi ýa-da ýer ulanyşy meýilnamalary, adatça, uly bolmadyk ýerleriň ýer ulanylyşynyň jikme-jik meýilnamalaryny öz içine alýar. Ýöne bu meýilnamalar dürli maýa goýum tekliplerini işläp taýýarlamak üçin esas bolup durýar - elektrik energiýasynyň önümçiligi, ýollar, şäher gurluşyk taslamalary, şäherçeler we nyhmanhana toplumlary.

5 BMG-niň ÝK-nyň DGSB boýunça BELLÄN DÜZGÜN NAMASYNYŇ DGSB TERTIBI

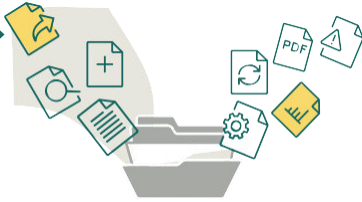
DGSB-nyň zerurlygyny kesgitlemek

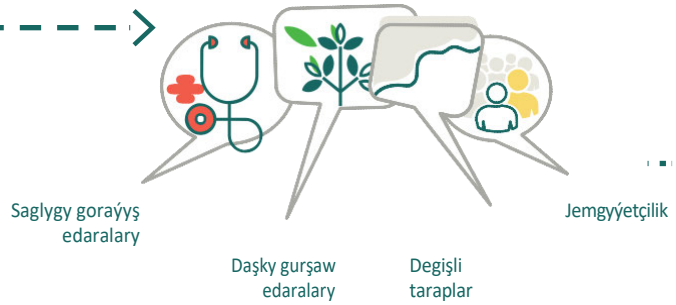
01 Möçberini kesgitlemek

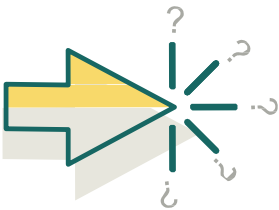
02 Daşky gurşaw hasabaty

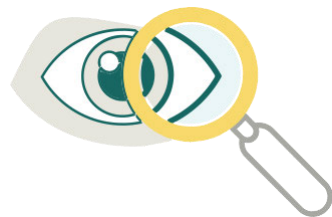
03 Maslahatlaşma

04 Çözüti kabul etme

05 Gözegçilik

01 Möçberini kesgitleme

Berlen meýilnamanyň ýa-da maksatnamanyň Düzgünnama degişlidigi ýüze çykarylan ýagdaýynda, bu meýilnama ýa-da maksatnama üçin DGSB geçiriljek işleriň möçberini kesgitlemek bilen başlanýar (6-njy madda). İşleriň möçberini kesgitlemende ýerine ýetiriljek meýilnama ýa-da maksatnama bilen baglanyşykly daşky gurşaw ýa-da saglygy goraýyş meseleleri kesgitlenýär. Baha bermegiň dowamynda olara seredilmegi talap edilýär. Irki tapgyrlarda DGSB-nyň anyk möçberlerini kesgitlemegi, dogrudan hem, wajyp bolan zatlar ünsüň berilmegine we bar bolan çeşmeleriň netijeli peýdalanylmagyna kömek edýär. DGSB işleriniň möçberini kesgitlemende daşky gurşawy goraýyş we saglygy goraýyş edaralary hem-de jemgyýetçilik bilen maslahatlaşylmak zerurdyr.

02 Daşky gurşaw boýunça hasabat

Işleriň möçberini kesgitlemegiň dowamynda ýüze çykarylan maglumatlary alanyndan soňra, bilermenler meýilnamany ýa-da maksatnamany onuň daşky gurşawa ýa-da saglygy goraýyşa edip biljek täsiri nukdaýnazaryndan seljerýärler hem-de onuň netijeleriniň ýumşatmak boýunça we onuň ýaramaz täsirlerini azaltjak hem-de oňyn täsirlerini güýçlendirjek alternatiw meýilleşdirme çärelerini işläp düzýärler. Ýüze çykarylan netijeleriň ählisi resmileşdirilmeli we daşky gurşaw boýunça hasabatda görkezilmeli (7-nji madda). Haýsy maglumatlaryň hasabaty goşulmalydygy DGSB Düzgünnamasynda bellenen. Daşky gurşaw boýunça hasabat meýilnama ýa-da maksatnama boýunça çözüti kabul etjek döwlet edaralaryna, mysal üçin, Energetika ýa-da Ulag ministrligine, olaryň jemgyýetçilik üçin iň oňat çözüdi kabul edip bilmekleri üçin meýilnamanyň ýa-da maksatnamanyň daşky gurşawa ýa-da saglygy goraýyşa edip biljek täsiri barada gymmat bahaly maglumaty berýär.

03 Maslahatlaşmalar

Islendik çözüti kabul edilmezden ozal tebigaty goraýyş we saglygy goraýyş edaralary bilen daşky gurşaw boýunça taýýarlanan hasabatnyň maslahatlaşylmagy zerur, gzyklanma bildirýän jemgyýetçilik bolsa öz pikirini beýan etmegi üçin çagyrylmalydyr (8-nji we 9-njy maddalar). Mundan başga-da, serhetara täsirler bolup biljek ýagdaýynda, goňşy ýurtlaryň öz howsalalaryny bildirmäge mümkinçilikleri bolmalydyr (10-njy madda). Şonuň ýaly maslahatlaşmalar DGSB-de aýgytlaýjy orny eýeleýär we prosesiň dowamynda bolup biljek iň ýokary aýdyň we doly maglumatlary almak üçin ulanylýar.

04 Çözüti kabul etmek

Maslahatlaşmalaryň netijeleri hökmany däldir, ýöne çözüti kabul edýän şahslar gutarnykly çözüti kabul etmezden ozal ähli pikirleri seljerýärler. Şeýle hem, olar özleriniň kabul eden gutarnykly çözüdi barada tebigaty goraýyş we saglygy goraýyş edaralaryny hem-de jemgyýetçiligi habardar etmelidiler (11-nji madda).

05 Gözegçilik

Çözüti kabul edilenden soňra, Taraplar kabul edilen meýilnamanyň ýa-da maksatnamanyň täsirine gözegçilik etmäge, şeýle hem gözegçiligiň netijelerini çap etmäge jogapkärdirler (12-nji madda).

6 DGSB-nyň BÄHBITLERI NÄME?

DGSB daşky gurşawyň ýokary derejeli goragyny üpjün edýär

DGSB strategiki ösüşiň teklipl edilýän görnüşleriniň daşky gurşawa we adam saglygyna bolup biljek uly täsirleri ýüze çykarýar. Ol meýilleşdiriş edaralaryny bu täsirleri ýumşatmak baradaky teklipler bilen üpjün edýär we alternatiw ösüş ýollary üçin mümkinçilikleri açýar. Bu maglumatlary alandan soňra, meýilleşdiriş edaralary ösüşiň gaýtaryp bolmajak we agyr netijeleriniň azaldylmagyny ýa-da öňüniň alynmagyny kepillendirip bilýär, goralýan ýerleri we meýdanlary gorap bilýär, şeýle hem biodürliligiň saklanmagy üçin wajyp bolan ähmiýetli ýaşaýyş gurşawlaryny we beýleki ýerleri goldap bilýär.

6 S ORAG:

DGSB-ny ýerine ýetirmek çylşyrymly we kynmy?

J OGAP:

DGSB - bu uzak möhletli we çylşyrymly gözleg bolman, eýsem meýilnamalaryň we maksatnamalaryň ýerine ýetirilmegi bilen bagly daşky gurşaw we saglygy goraýyş üçin bolup biljek howplary strategiki derejede ýüze çykarmak arkaly çözüti kabul etmek prosesini gowulandyrmagyň tejribe ýüzündäki guraly bolup durýar. Bolup biläýjek ähli mümkin täsirleriň hemmesini öz içine almagyň ýerine, DGSB meýilleşdirilişi esasy täsirleriň bolup biljek birnäçe wajyp jähtlerinde jemleýär. Bu DGSB-nyň ulanylmagyny düşewüntl edýär hem-de wagty we maliýe serişdelerini tygşytlaýar. Edaralaryň we ýerine ýetirijileriň tejribesiniň köpelmegi bilen, DGSB has hem çylşyrymly bolup biler we jogapkär şahslaryň mümkinçiliklerini we wagtyň geçmegi bilen gazanylan bilimi özüde jemlär.

M ysal 2:

YKDYSADY MEÝILLEŞDIRIŞIŇ DOWAMYNDA EKOLOGIKI GARAÝYŞLARYŇ HASABA ALYNYŞYNA DGSB-nyň GOŞANDY

Bolgariýada Energiýanyň dikeldilýän çeşmeleri pudagyndaky Milli iş meýilnamasyna (2011-2020) DGSB geçirileninden soňra, belli bir pudaklarda işlenip taýýarlanýan taslamalarda energiýanyň dikeldilýän çeşmeleriniň ulanylmagyna çäklendirmeler we gadagan etmeler girizildi.

Edil şonuň ýaly Daniýada hem DGSB tertibi geçirileninden soňra, ýakynynda ýaşaýan adamlary biynjalyk edip biljek ýokary ses sebäpli, bir ýerde ýel elektrik stansiýalarynyň gurulmagy ýatyryldy.

Wengriýada DGSB-nyň netijeleri boýunça, meýilnamada göz öňünde tutulan gurluşyk taslamalary bilen bagly daşky gurşawa ýetjek ýaramaz täsirleriň öňüni almak üçin hökümet Pilissentkerest obasynyň ösüş meýilnamasyny tutuşlaýyn ýatyrdy.

Gollandiýada DGSB-nyň netijeleri boýunça, turbageçirijiler babatda milli strategiki syýasatyň taslamasyna käbir düzedişler girizildi: ekologiki howpsuzlyk maksady bilen turba geçirijileriniň käbir ugurlary üýtgedildi ýa-da doly ýatyryldy.

Rumyniýada bar bolan Natura-2000 zolagyny goramak maksady bilen, DGSB kenary goramak we ony dikeltmek boýunça umumy meýilnama üýtgeşmeler girizdi.

Çeşme: Daşky gurşawa strategiki baha bermegiň Düzgünnamasynyň ýerine ýetirilişiniň ilkinji syny (2010-2012)²²

DGSB DURNUKLY YKDYSADY ÖSÜŞE WE YKDYSADYÝETLERIŇ “ÝAŞYLLAŞMAGYNYŇ” AŇSATLAŞMAGYNA GOLDAW BERÝÄR

DGSB meýilnama düzüjilere (biodürliligiň goragy, energetiki netijeliligi ýokarlandyrmak ýa-da howanyň üýtgemeginiň täsirleriniň azaldylmagy ýaly) ekologiki maksatlara ykdysady bähbitler we maksatlar bilen deň derejede ýetmäge mümkinçilik döredýän guraly berýär. Ol durnukly alternatiwalara garamak we ekoulgamlaryň bar bolan mümkinçilikleriniň çäginde hemmetaraplaýyn bähbitli ykdysady ösüş ýollarynyň gözlegini höweslendirmek arkaly, "ýaşyl" ykdysadyýetiň maksatlaryna ýetmäge kömek berýär.

6 SORAG:

DGSB baý ýurtlar üçin niýetlenen elitar we gymmat bahaly guralmy?

JOGAP:

DGSB-nyň bahasy onuň möçberine we çylşyrymlylygyna bagly bolup, olar hem hem öz gezeginde baha berilýän meýilnamanyň ýa-da maksatnamanyň gerimine, baha berilmeli alternatiwalaryň sanyna, şeýle hem, belli bir meýilnama üçin saýlanyp alnan DGSB usulyna bagly bolup durýar. DGSB Düzgünnamasy belli bir usuluň ulanylmagyny talap etmeýär, ýöne Taraplara olaryň mümkinçiliklerine we ykdysady şertlerine gabat gelýän tertipleriň ulanylmagyna rugsat berýär. Şeýlelikde, eger-de ýurduň meýilnama ýa-da maksatnama düzmäge mümkinçiligi bar bolsa, onda onuň DGSB durmuşa geçirmäge mümkinçiligi bolmaly.

Ýewropa Bileleşiginde geçirilen gözlegleriň netijesine laýyklykda, DGSB geçirmekligiň çykadjylary meýilleşdirilişe sarp edilýän çykadjylaryň 5-den 10 göterimine çenli tutýar hem-de meýilnamalaryň we maksatnamalaryň ýerine ýetirilmegi bilen bagly çykadjylar (ýagny, meýilleşdirilen resminamada göz önünde tutulan ähli çäreleriň we taslamalaryň maliýeleşdirilmegi) bilen deňşdireniňde onuň möçberi ujypsyzdyr. Eger-de DGSB-ni gymmat bahaly modelleme ýa-da beýleki çylşyrymly maglumatlary işleme gurallaryny ulanmazdan geçirip bolýan bolsa, onda bu çykadjylar, esasan, DGSB tertibini geçirmek üçin ýurtlaryň köpüsünde meýilleşdiriş edaralary tarapyndan hakyna tutulan DGSB-ny ýerine ýetirijileriň iş haky bilen baglanyşyklydyr. Tejribäniň görkezşi ýaly, kiçi şäherlerde DGSB bary ýogy 30 iş gününüň dowamynda geçirilip bilner. Orta göwrümlü DGSB 50-100 iş günü talap edýän bolsa, has uly göwrümlü DGSB geçirmek üçin üstünde işleniljek maglumatlaryň möçberine baglylykda 150 iş gününden 300 iş gününe çenli gerek bolýar.

Çeşme: ÝB Komissiyasy, DGTB – çykadjylary we peýdalary¹⁴

DGSB MEÝILNAMALAŞDYRYLYŞY WE MAKSATNAMALAŞDYRYLYŞY KÄMILLEŞDIRÝÄR

Adatça DGSB üns merkezini döretmek, talap edijiligi ýokarlandyrmak we köplenç halatda ykdysady taýdan has oňaýly hem-de ekologiki taýdan howpsuz bolan alternatiwalaryň ýoluny açyk etmek arkaly meýilnamalaşdyrylyş we maksatnamalaşdyryş prosesleriniň umumy hilini gowulandyrýar. Ol meýilnamalaşdyryş boýunça hünärmenleri ösüşiň has durnukly görnüşleri üçin howplaryň we mümkinçilikleriň ähli görnüşlerini hasaba almaklyga hyjuwlandyrýar.

Meýilnamalaşdyryşyň prosesleriniň heniz kodifisirlenmedigi sebäpli edilmeli işleriň labirinti ýaly bolup görünýän ýurtlarda, bu artykmaçlyk has hem aktualdyr. Bu ýurtlarda gurluş taýdan durnukly DGSB ulgamynyň girizilmegi meýilnamalaşdyrylyşy has ulgamlayn, tötänlik mümkinçiligi azaldylan we umumy netijede has täsirli edýär.

6 SORAG:

DGSB meýilnamalaşdyryş prosesini gijikdirýämi?

LOGAP:

Meýilnamalaşdyryşyň we maksatnamalaşdyryşyň birnäçe tapgyrlary logiki taýdan DGSB tertibi bilen arabaglanşyklydyr. Şonuň üçin hem, ilki birini, soň ikinjisini ýerine ýetirmegiň ýerine, DGSB-ny meýilnamalaşdyryşyň içine goşmak has täsirlidir. Bu wagty tygşytlayar we meýilnamalaşdyryş üçin goşmaça çykdajylary azaldýar. Meýilnamalaşdyryş we DGSB tagallalarynda, mysal üçin, maglumat almak üçin ýüzlenende, hökümet edaralary we jemgyýetçilik bilen maslahatlaşmalary geçireninde hem-de syn işleri geçirilende birleşip bilýärler. Meýilnamalaşdyryş we DGSB toparlary özlerniň öňe gidişligi barada bir-birini habardar edip, DGSB-nyň netijelerini meýilnamanyň ýa-da maksatnamanyň içine goşmaga mümkinçilik berýän gaýtalanýan prosesi döredip bilýärler. Tejribäniň görkeziji ýaly, 1-2 ýyl dowam edýän meýilnamalaşdyryş tertipleri DGSB meýilnamalaşdyryş prosesine goşulan bolsa, onda ol hiç haçan diýen ýaly meýilnamalaşdyryş döwrüni uzaltmaýar.

Çeşme: DGSB (2011ý.) 13 Düzgünnamasynyň ulanylmagyny goldamak üçin BMG-niň ÝYK-nyň Maglumat gollanmasy

Mysal 3:

MOLDAWIÝA RESPUBLIKASY

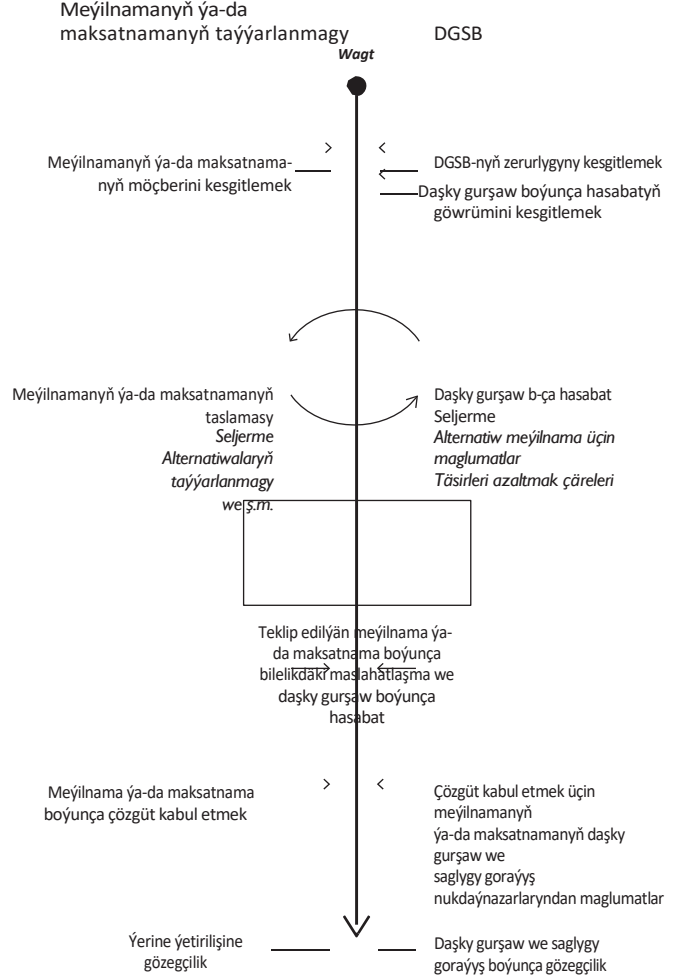
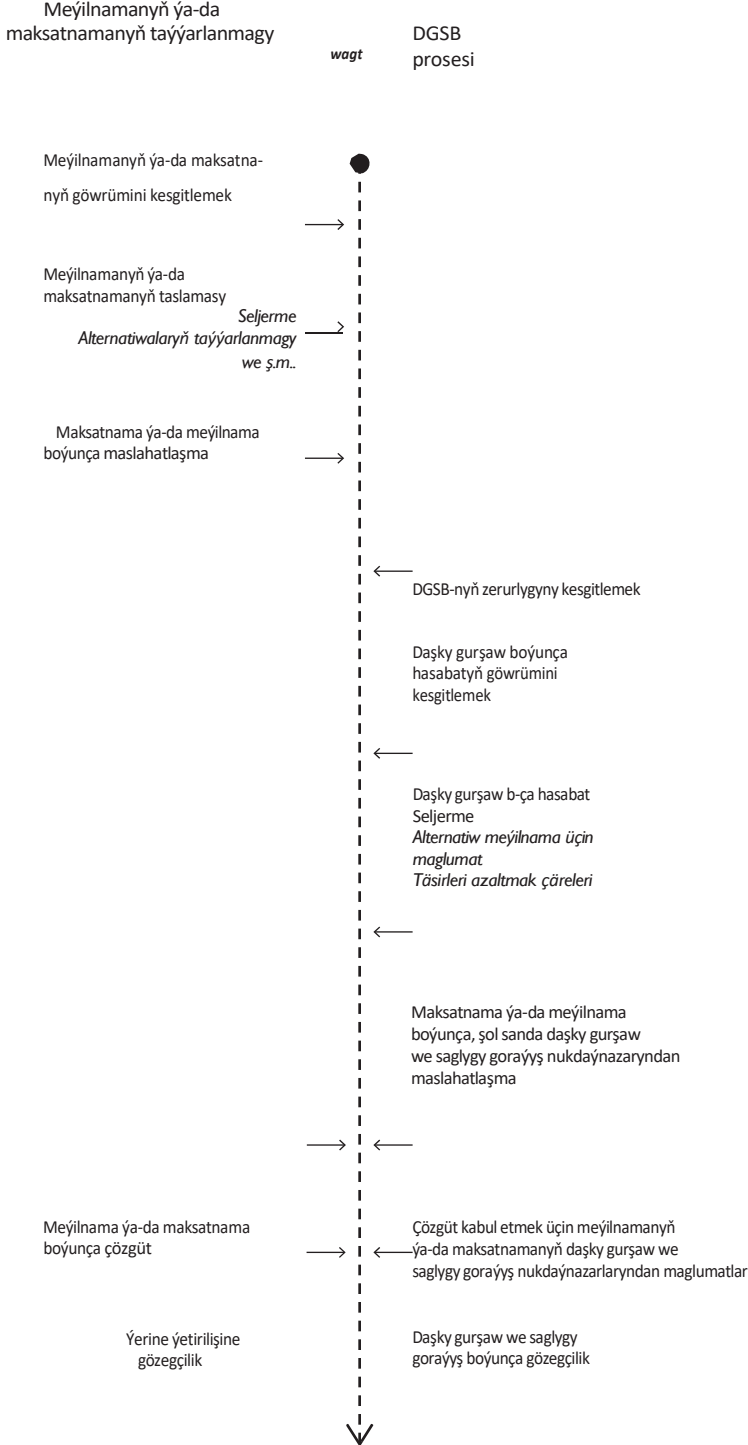
Orheý şäheriniň baş meýilnamasynyň DGSB-sy baş plany düzüjilere esasy ekologiki meseleleri kesgitlemäge, täze ekologiki maglumatlary almaga hem-de özünde täjirçilik maglumatlaryny we tebigy zolaklaryň, derýa howuzlarynyň, tebigy goraghanalaryň ýerleşişini we çäklerini jemleýän daşky gurşaw bilen baglanyşykly kartalary taýýarlamaga, şeýle-de howanyň we suwuň hapalanmagy baradaky maglumatlary almaga kömek etdi. Bu maglumatlar Baş meýilnamanyň ekologiýa bagyşlanan babyny has-da giňeltdi. Şeýle hem, DGSB ýol çyzgylaryny kämilleşdirmäge hem-de zibilleri dolandyrmagyň dogry çyzgylarynyň ulanylmagyny esaslandyrmaga we zibilleri gaýtadan işlemek boýunça kärhanalaryň bolmaly däl ýerlerini görkezmäge kömek etdi. DGSB laýyklykda taýýarlanan hasabat esasynda indi Orheý şäheriniň müdirliği şäherdäki zibilleri dolandyrmagyň ýollary we çyzgylary üçin maliýe serişdelerini almak maksady bilen milli hökümet gaznalaryna we hemaýatkärlere ýüz tutup bilýär.

DGSB-nyň dowamynda ýüze çykarylan maglumat ýetmezçilikleri ýerli we milli derejelerdäki statistiki maglumatlarynyň yzygider ýygnaýmagynyň hem-de jemlenilmeginiň ýollarynyň kämilleşdirilmegine ýardam berdi. DGSB-nyň netijesinde ýokary sesiň derejeleriniň we daş-magdan işleriniň şäher etegindäki sebitlere ýetirýän täsiri baradaky maglumatlar elýeter bolar.

Çeşme: Moldawiýa Respublikasynyň Daşky gurşaw ministrligi

DGSB meýilnamanyň ýa-da maksatnamanyň taslamasy düzüleninden soňra geçirildi

DGSB meýilnamanyň ýa-da maksatnamanyň taýýarlanylýan döwründe geçirildi

DGSB HAS NETIJELI ÇÖZGÜT KABUL ETMEKLİGE ALYP BARÝAR

DGSB meýilnama düzüjilere heniz köp sanly alternatiwalaryň elýeterli wagty daşky gurşaw we saglygy goraýyş meselelerini göz önünde tutmaga mümkinçilik berýär. Şeýle hem, DGSB geljekde dürli tapgyrlarda howsala döredýän meselelere garamaga mümkinçilik berýär. Meýilnama ýa-da maksatnama derejesindäki has ýokary hilli we zygider çözümleriň kabul edilmegi operatiw derejede arz-şikaýatlaryň we maslahatlaşmalaryň azalmagyna alyp barýar. Şonuň ýaly çözümler kabul etme prosesleri wagt tygşytlayar we netijede ykdysady taýdan has amatly bolup durýar.

6 SORAG:

DGSB çözümler kabul etme ygtyýarlygyny meýilnamalaşdyryş boýunça edaradan daşky gurşawa jogapkär ministrliğine geçirýärmü?

JOGAP:

DGSB Düzgünnamasy haýsy meýilnamalaryň we maksatnamalaryň DGSB tertibine degişlidigini kesgitleýär we daşky gurşawy goraýyş hem-de saglygy goraýyş edaralary bilen hökmany maslahatlaşmalary göz önünde tutýar. Hökümetlere DGSB-ny ýerine ýetirmek boýunça wezipeleri we jogapkärçilikleri özläriniň milli edaralarynyň arasynda paýlamak galýar. Düzgünnama goşulan ýurtlaryň köpüsünde meýilnamalaşdyryş edarasy DGSB tertipleriniň ýerine ýetirilmegine we utgaşdyrylmagyna esasy jogapkärçiligi çekýär. Daşky gurşawy goraýyş we saglygy goraýyş jogapkär ministrliklere, adaty, kömek beriji we/ýa-da maslahat beriji wezipe berilýär. Şeýle hem, olar DGSB boýunça resminamalaryň hilini barlaýar we meýilnamalaşdyryş edarasyna maslahatlar berýär, ýöne meýilnama ýa-da maksatnama boýunça soňky çözümler kabul etmeklige goşulmaýar.

Mysal 4: HORWATIÝA

Požeg-Slawon uýezdiniň Ýerli meýilnamasynyň DGSB-sy 2014-nji ýylda geçirildi. DGSB hasabatynyň taýýarlanylmagyna iki aý sarp edildi hem-de daşky gurşawy goraýyş we saglygy goraýyş edaralary, şeýle-de jemgyýetçilik bilen maslahatlaşmalaryň geçirilmegine goşmaça dört aý sarp edildi. DGSB topary meýilnamalaşdyryş topary we meýilnamalaşdyryş edarasy bilen oňat aragatnaşygy we utgaşdyrmany sazlady, şeýlelikde olaryň ikisi hem DGSB bilermenleri bilen maglumat alyş-çalşygyna açyk boldy. Daşky gurşawa we saglygy goraýyş bolan täsire baha bermek üçin Geografiki maglumat ulgamy (GMU-GIS) usulyýeti saýlanyp alyndy. DGSB topary ýer ulanyş, şol sanda arassaçylyk-gorag ýerleri, sil düşýän ýerleri, goraghanalary, oba hojalyk meýdanlary, gymmat bahaly landsaftlar we beýlekiler boýunça çäklendirmeleriň şertlerini kesgitledi. Olar baha bermek üçin esas boldy. Göz önünde tutulýan çäreleriň ýerleşýän ýerine baglylykda (çäklendirmeli ýerleriň içinde, daşynda ýa-da golaýynda) täsirleri azaltmak boýunça çäreler teklip edildi. Şondan soň meýilnamalaşdyryş topary we meýilnamalaşdyryş edarasy bilen DGSB-nyň netijeleri boýunça birnäçe maslahatlaşmalar geçirildi. Çäreleriň köpüsi kabul edildi we Meýilnama goşuldy. Häzirki wagtda taslamalar diňe çäklendirmeleriň ýok ýerleri üçin işläp düzülýär.

Çeşme: Iwana Sariç, Dvocat Ecro Ltd. (söhbetdeşlik)

Mysal 5: Çehiýa Respublikasy

"2007-2014-nji ýyllar üçin Çehiýa Respublikasynda telekeçilik we innowasiýalar" atly operativ maksatnamanyň DGSB-synda maksatnamanyň çäklerinde maliýeleşdirmek üçin aýratyn taslamalara baha berlende we saýlanyp alnanda göz önünde tutulmaly daşky gurşawyň we saglygy goraýyşyň 18 sany anyk şertini öz içine alýan daşky gurşawa we saglygy goraýyşa gözegçilik etmegiň umumy shemasy tekliplendi. DGSB boýunça Daşky gurşaw ministrligi tarapyndan taýýarlanylýan ahyrky hasabatda taslamalara baha bermegiň we saýlap almagyň umumy ulgamyna bu şertleriň ornaşdyrylmagy maslahat berilýär. Ýöne maksatnamanyň işlenip taýýarlanmagyna we amala aşyrylmagyna jogapkär bolan Senagat we söwda ministrligi maksatnamanyň çäklerinde maliýeleşdirilmäge degişli taslamalar üçin, onuň pikiriçe, has aktual bolan şertleri kabul etdi. DGSB-nyň şertleriniň ählisi maksatnamanyň saýlaw prosesine goşulmadyk bolsa hem, DGSB ätiýaçlylyk bilen saýlanan şertlerine gabat gelýän taslamalary seçip almak arkaly, DGSB maksatnamanyň daşky gurşaw we saglygy goraýyş bilen bagly bolan böleklerini gowulandyrmaga ýardam berdi.

Çeşme: Integra Consulting LTD

DGSB DOLANDYRYSY KÄMILLEŞDIRÝÄR

Meýilnama we maksatnama taýýarlamakda has kân aýdyňlyga goldaw bermek arkaly, DGSB netijeli dolandyryşa we jemgyýetçiligiň ynamyna ýol açýar. DGSB esasy milli we ýerli meýilleşdiriş edaralaryň, işewürleriň we raýat jemgyýetçiligiň arasynda maslahatlaşmagyň we gatnaşyk gurmagyň anyk tertiplerini üpjün edýär. Ol has maglumatly we işewürlük gurşawyny saklamak bilen ynanja esaslanan ykdysadyýeti "ýaşyllaşdyrmak" boýunça ynama laýyk gelýän çözümleriň kabul edilmegine ýardam berýär.

6 SORAG:

DGSB giň jemgyýetçilige degişli bolmadyk, diňe döwlet dolandyryşyna degişli guralmy?

JOGAP:

Jemgyýetçiligiň gatnaşmagy DGSB-nyň aýrylmaz bölegidir. Belli bir maglumatlary elýeter etmekden başga-da, DGSB Düzgünnamasy jemgyýetçilige DGSB-nyň möçberi kesgitlenende we ekologiki hasabatlaryň taslamalary taýýarlananda gatnaşmaklyga we öz pikirini beýan etmektige hukuk berýär. Bu prosesi has netijeli etmek üçin, DGSB Düzgünnamasy teklip edilýän meýilnamalaryň we maksatnamalaryň tehniki däl gysga beýany boýunça anyk talaplary öz içine alýar. Ol professional bolmadyk şahsyň meýilleşdirýän edaranyň teklip edýän işine, işiň alternatiwalarynyň haýsydygyna we her bir alternatiwanyň netijesiniň nähili boljakdygyna anyk düşünmegi üçin ýörite düzüldi. DGSB Düzgünnamasyna laýyklykda, DGSB boýunça milli kanunçylykda jemgyýetçiligiň gatnaşmagynyň tertibi bolmaly.

Mysal 6: SLOWAKIÝA

Slowakiýanyň 2000 ý. Energetika syýasaty boýunça DGSB syýasaty taýýarlamagyň başlangyç tapgyrynda başlandy. Ykdysadyýet ministrligi HDDG-laryň teswirleri üçin energetika syýasatynyň meýilnamasyny işläp düzdi, yzanyndan bolsa parlament duşuşyklary üçin resminama taýýarlady. Energetika syýasatynyň doly mazmuny Internetde we döwlet edaralarynda elýeter edildi. "Ykdysady habarlarda" jemgyýetçiligiň teswirnamalaryny berip biljekdigi barada jemgyýetçilige yglan edildi. Iki aýyň dowamynda DGSB babatynda jemgyýetçiligiň syn etmäge we teswirnamalaryny ýazmaga mümkinçiligi boldy. 400-den gowrak teswirnama geldi.

Çeşme: Daşky gurşawa strategiki baha bermekde jemgyýetçiligiň işjeň gatnaşmagy boýunça maslahatlar, BMG-niň ÝYK

Mysal 7: ISPANIÝA

Ispaniýanyň oba sebitleriniň durnukly ösüşiniň maksatnamasynyň taýýarlanmagynda jemgyýetçiligiň gatnaşmagynyň netijesinde, 700-e ýakyn jogap we maksatnamany kämilleşdirmek boýunça 1200-e ýakyn teklip alyndy. Olaryň 46 göterimi maksatnamalaýyn çäreler, DGSB we oba strategiýasyna degişli; bu teklipleriň 85 göterimi kabul edildi. Olara tebigy goraghanalaryň ählisinde suwlaryň arassalanmagynyň kepillendirilmegi, tebigaty goraýyş düzgünleriniň ýerine ýetirilmegi, hem-de ýerli we sebitleýin derejelerde çözümler kabul etmektige jemgyýetçiligiň gatnaşmagynyň kepillendirilmegi degişli.

Çeşme: Daşky gurşawa strategiki baha bermekde jemgyýetçiligiň işjeň gatnaşmagy boýunça maslahatlar, BMG-niň ÝYK 2014

DGSB GYMMAT BAHALY ÝALŇYŞLARYŇ ÖŇÜNI ALÝAR

DGSB ýurtlara ekologiki taýdan durnukly däl ösüşiň wariantlary barada irki habar etmek arkaly, daşky gurşawa we adam saglygyna bolan täsire üns bermezlik sebäpli ýüze çykýan uly çykdaýjy ýalňyşlyklaryň öňüni almaga kömek berýär. Bu uly çykdaýjy ýitgileriň öweziniň dolunmagy ýa-da binanyň başga ýere geçirilmegi ýa-da täzeden taslanmagy ýaly düzediji işleriň howpuny azaldýar. Bu wagty we maliýe serişdelerini tygşytlaýar.

Mysal 8: AZERBAÝJAN

"2015-2020-nji ýyllar üçin Azerbaýjan Respublikasynda energiýanyň alternatiw we dikeldilýän çeşmelerini ulanmagyň strategiýasy" üçin DGSB ulanylypdy. Strategiýa umumy bolup, onda energiýanyň dikeldilýän çeşmelerini ösdürmegiň esasy ileri tutmalary geljekdäki bolup biljek taslamalaryň mümkin bolan möçberleri ýa-da anyk taslamalaryň amala aşyryljak ýerleri barada anyk görkezmeler bolmazdan beýan edilýän bolsa hem, DGSB guşlaryň migrasiýa ugurlaryny ozup biljek ýa-da kenarýaka suwlarynyň duýgur sebitlerine zyýan ýetirip biljekdigi sebäpli gaça durulmaly energiýanyň dikeldilýän çeşmeleriniň belli bir görnüşleri üçin seresap bolmaly ugurlaryny görkezdi. Şeýlelikde, geljekde dikeldilýän energiýanyň önümçiliginiň meýilleşdirilişinde we taslamanyň işlenip taýýarlanmagynda, daşky gurşawyň ýaramaz täsirleriň howpuna sezewar bolmajak ugurlaryna üns berlip bilner.

Çeşme: Azerbaýjan Respublikasynyň Ekologiýa we tebigy çeşmeleri ministrligi

Mysal 9: Aral deňzi

Aral deňziniň betbagtçylygy meýilnamalaryň we ösüş maksatnamalarynyň daşky gurşawa, sosial ulgama we adam saglygyna ýetirýän täsirleriniň göz öňünde tutulmadyk ýagdaýynda bolup biljek hadysalaryň pajygaly mysalydyr. Aral deňzi bir wagtlar dünýäde iň uly kölleriň dördünjisidi we bu ýerde ösüp barýan balykçylyk, baý ýabany tebigat we köp sanly ilat bardy. Häzirki wagtda bu ýer idegsiz suwaryş infrastrukturaly hem-de pestisidler, dökünler we beýleki himiki maddalar bilen hapalanan poslan gämili boş meýdan. 1960-njy ýyllaryň başynda sowet häkimiýeti şalyňy, gawuny, däneli ekinleri we gowaçany ýetişdirmek maksady bilen, Aral deňzine guýýan iki sany derýany ýagny, günortada Amyderýany we gündogarda Syrderýany çöli suwarmak üçin sowmak barada çözüti kabul etdi. Ösen döwründe 40 000-e golaý adamy iş bilen üpjün edýän, sowet soýuzynda tutulýan umumy balyk mukdarynyň altydan bir bölegine barabar Aral deňziniň balykçylyk senagaty tozduryldy, ilkinji kenarlardaky öňki balykçylyk şäherçeleri bolsa gämileriň mazarlygyna öwrüldi. DGSB ekologiki täsirleri öňünden görmek we ösüşiň işjeň alternatiwalaryny teklipl etmek arkaly, geljekde meýilleşdirilişiň şunuň ýaly pajygaly ýalňyşlarynyň öňüni almaga kömek berip bilýär.

DGSB DGTB PROSESINI GÜYÇLENDİRÝÄR

Meýilnamalaryň we maksatnamalaryň daşky gurşaw we saglygy goraýyş meseleleriniň strategiki derejede ýüze çykarylmany taslama derejesinde amala aşyrylýan DGTB-ny berkitmäge we optimizirlemäge ýardam berýär. DGSB taslama derejesinde görülmegi kyn bolan täsirleri aýryp bilýär; mysal üçin, DGSB irki tapgyrlarda giň gerimli we kumulýatiw täsirleriň, şol sanda, DGTB prosesini işletmek üçin talap edilýän görkezijileriň aşagynda bolan gerimi has kiçi bolan käbir birnäçe taslamalaryň netijesinde bolýan täsirleriň önüni alyp bilýär.

6 SORAG:

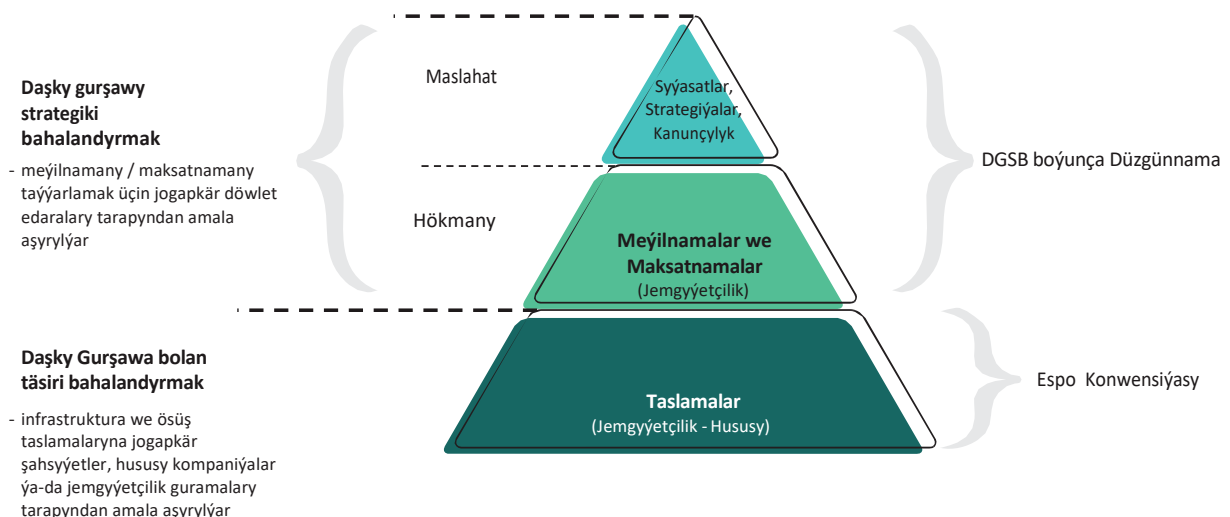
DGSB DGTB-nyň çäklerinde alnyp barylýan işleri gaýtalaýarmy?

JOGAP:

DGTB we DGSB - bu ykdysady ösüşiň netijesinde daşky gurşawa we adam saglygyna ýetip biljek islendik ýaramaz täsirleriň önüni almaklyga niýetlenen ekologiki taýdan baha bermegiň prosessual gurallarydyr. Emma olar öz içine alýan işleriniň görnüşi we bahalandyrmanyň möçberi taýdan uly derejede tapawutlanýarlar.

Aýratyn taslamalar üçin niýetlenen DGTB-a garanyňda, DGSB çözgüt kabul etmek işine has ir goşulýar we ol hökümet meýilnamalaryna we maksatnamalaryna, şeýle hem syýasatlara we kanunçylyga gönükdirilendir. DGTB belli bir taslamanyň daşky gurşawa bolan fiziki täsirinde ünsüni jemleýän bolsa, DGSB teklip edilen strategiki resminamanyň amala aşyrylmagynyň döwlet tarapyndan bellenen ekologiki maksatlara ýetmeklige päsgel ýa-da goldaw bermegi taýdan seljerýär. Şeýle-de, DGSB aýratyn taslamalaryň bilelikdäki täsirini meýilleşdirişniň örän irki tapgyrlarynda kesgitläp bilýär.

DGSB-nyň meýilnamalarda we maksatnamalarda netijeli peýdalanylmany soňraky taslama derejelerinde geçiriljek DGTB-lary gurluşygyň belli bir görnüşleri üçin has laýyk gelýän yerleri kesgitlemek, bolup biljek alternatiwalaryň sanyny azaltmak we indiki DGTB-larda jikme-jik seredilmeli anyk meseleleri kesgitlemek arkaly aňsatlaşdyryp bilýär. Şeýlelikde, DGSB DGTB-nyň möçberini azaldýar we umumy meýilleşdiriş prosesini has netijeli edip, zähmetini bolsa azaldyp bilýär. Işiň gaýtalanmagynyň önüni almak üçin, DGSB-nyň we DGTB-nyň aýry-äýry wezipeleri DGSB-nyň möçberi kesgitlenende düşündirililmelidir.

Mysal 10: Indoneziýa

Indoneziýanyň ykdysady ösüşini çaltlandyrmak we giňeltmek boýunça 2011-2025 ýyllar üçin Milli baş meýilnamasynyň DGSB-sy daşky gurşawa häzirki wagtda düşýän agramyň nukdaýnazaryndan, Baş meýilnama laýyklykda amala aşyrmaklyga teklip edilen köp sanly çäreleriniň netijesinde bolup biljek jemlenen täsirine baha bermeklige gönükdirilendi. Mysal üçin, Uly Jakarta sebiti üçin DGSB bu sebitde guruljak birnäçe täze önümçilikleriň atmosfera zyňyndylaryna baha berdi. Netijeler Baş meýilnamanyň amala aşyrylmagynyň netijesinde CO, NO_x, SO_x we PM zyňyndylarynyň goşmaça uly möçberleriniň bolup biljekdigini görkezdi, bu bolsa howanyň hapalanmagynyň derejesiniň ýokary bolan sebiti üçin aýratyn howpludyr. Bu netijelere esaslanyp, DGSB belli bir ýerlerde teklip edilýän senagat taslamalarynyň sanyny azaltmagy, käbir taslamalaryň gür ilatly sebitlerden başga ýere geçirilmegini ýa-da geljekde howanyň hiliniň modelirlenmegi ýaly DGTB gollanmalarynyň düzülmegini maslahat berip biler.

Çeşme: DHI Water & Environment and Integra Consulting Ltd. 2015

DGSB EKOLOGIÝA DIPLOMATIÝASYNY ŐSDÜRÝÄR WE HALKARA JEDELLERIŇ DÖREMEK MÜMKINÇILIGINI AZALDÝAR

DGSB goralýan ýerlere, suw ýollaryna, ulag aragatnaşygyna we serhetara hapalanma degişli meseleleriň çözülmegi üçin sebitara hyzmatdaşlygynyň möhüm meýdançasyny üpjün edip biler.

Göz önünde tutulan meýilnama ýa-da maksatnama Tarabyň milli serhetleriniň üstünden daşky gurşawa we adam saglygyna täsirini ýetirip biljek ýagdaýynda, DGSB boýunça Düzgünnama milli serhetleriň üstünden maglumat alyş-çalşygy we maslahatlaşmalar üçin anyk tertipleri göz önünde tutýar. Ösüş meýilnamalaryny we maksatnamalaryny başlaýan hökümetleriň hem-de daşky gurşawy serhetara ýa-da uzakmöhletleýin hapalanmanyň netijesinde raýatlaryna we ýerlerine zyýan ýetip biljek hökümetleriň arasyndaky dialog, syýasy we çeşmeler bilen baglanyşykly halkara jedelleriň önüniň alynmagyna kömek berýär hem-de sebitleýin we global durnuklylyga goldaw berýär.

Iş ýüzünde, ösüş strategiýasynyň çäklerinde meýilleşdirilen işlere maýa goýum edýän üçin geljekde hökümet, jemgyýetçilik ýa-da bähbitlerine täsir ýeten ýurt tarapyndan bu işlere garşy bolmagynyň howpy bolmaýar. Şunuň ýaly çemeleşme geljekde taslama ýerine ýetirilende gijä galmaklygyň we zyýan çekmegiň önüni almaga mümkinçilik berýär.

6 SORAG:

DGSB boýunça Düzgünnamanyň taraplarynyň biri strategiki wajyplygy bolan maksatnamalaryň, meýilnamalaryň we taslamalaryň işläp taýýarlanylmagyny gadagan edip ýa-da beýleki ýurtlara gadagan edip, syýasy ýa-da ykdysady zor salmak mümkinçiliklerini döredip bilermi?

LOGAP:

DGSB boýunça Düzgünnama meýilnamanyň ýa-da maksatnamanyň täsirine düşüp biljek başga bir Tarap üçin haýsam bolsa bir weto hukugyny göz önünde tutmaýar. Meýilnamanyň ýa-da maksatnamanyň ýerine ýetirilmegine jogapkär hökümet çözüti kabul etmede özygtyýarlydyr. Düzgünnama diňe başga ýurtlaryň täsire düşüp biljek ýagdaýynda, maslahatlaşmalaryň geçirilmegini talap edýär. Bu ýagdaýda meseleleriň bilelikde çözülmegi üçin, şol ýurtlara öz aladalaryny aýtmaga we meýilnama ýa-da maksatnama jogapkär hökümet bilen gepleşikleri başlamaga mümkinçilik berilmelidir. Maslahatlaşmalaryň netijeleri göz önünde tutulyp, gerek ýerinde çözüti kabul etmek prosesine ornaşdyrylmalydyr, ýöne olaryň ýerine ýetirilmegi hökmany däldir.

MYSAL 11: POLŒA

LýubuŒski woýewodalagynyň sebitleýin ösüş meýilnamasy bu 2007-nji ýyldan soň üýtgedilen sebitleýin ösüş we ýer ulanyş meýilnamasydyr.

LýubuŒski woýewodalygy Germaniýa bilen bolan serhet zolagyna ýakyn ýerleşendir. Bu sebitde gymmat tebigy landşaftlar, Germaniýa we Polşanyň beýleki sebitleri bilen amatly ulag aragatnaşygy, Odra derýasynda suw ýoly (Ýewropanyň ekologiki koridory), tebigy baýlyklaryň gory (esasan hem, energetiki çeşmeler), uly tokaý meýdanlary hem-de oba hojalygy üçin peýdaly ýerler bardyr.

Polşa meýilnamanyň ýerine ýetirilmeginiň netijesinde, Germaniýada daşky gurşaw we adam saglygy üçin möhüm serhetara täsirleriň bolup biljekdigini kabul etdi. Serhetara DGSB-nyň netijesinde Polşanyň degişli edarasyna Germaniýanyň jemgyýetçiliginden 1099 sany teswirnama hem-de Brandenburg we Saksoniýa munisipalitetleriniň we beýleki gyzyklanma bildirýän taraplaryň pikirlerini öz içine alýan iki sany resmi beýannama geldi. Kabul edilen meýilnamada Germaniýanyň beren bellikleriniň we teklipleriniň nähili göz öňünde tutulandygy we olaryň haýsy derejede ulanylandygy beýan edilýär. Germaniýa DGSB boýunça berlen resminamalar babatynda doly kanagatlandy we başga goşmaça sorag ýa-da mesele ýüze çykmady.

Çeşme: BMG-niň ÝYK-nyň tematiki gözleginiň habarnamasy: Sebitleýin derejede ösüş meýilnamasy, LýubuŒki woýewodalygy, Polşa, Germaniýa bilen serhet zolagy (Brandenburg we Saksoniýa)¹⁶

DGSB PUDAKLAR ARASYNDAKY JEDELLERİŇ ÖŇÜNI ALÝAR

DGSB meýilnamanyň ýa-da maksatnamanyň beýleki meýilnamalar we maksatnamalar bilen özara baglanyşygyny meýilleşdirmäniň iň irki tapgyrlarynda öwrenmek we jedelleriň öňüni almaga kömek etjek alternatiwalary teklipl etmek arkaly ýurduň içindäki ykdysadyýetiň dürli pudaklarynyň arasynda döräp biljek jedelleriň öňüni almaga goşant goşup biler.

MYSAL 12: NORWEGIÝA

Norwegiýanyň suw hojalygy we energetika müdirligi (NVE) deňizde ýelden elektrik toguny öndürýän desgany gurmaklygyň DGSB-ny geçirdi. DGSB-nyň maksady 15 sany deslapdan saýlanan zolaklaryň haýsysynyň ygtyýarnama almaklyga ýüzlenmelere açyk bolmalydygy barada karar kabul etmek üçin bolup biljek iň oňat esasy Hökümete teklipl etmekdi. DGSB daşky gurşawa bolan täsire toplumlaýyn baha bermeklige, işewürlük we jemgyýetçilik bähbitlerine, şeýle hem 15 zolakdan her biriniň tehniki-ykdysady ýaramlylygyna esaslanýardy. NVE tarapyndan saýlanan we maslahat berlen 5 sany zolakda düýpli we ýüzýän desgalaryň gurnalmagyna mümkinçilik bar. Bu baş sany zolak oňat tehniki-ykdysady şertleri, 2025-nji ýyla çenli tora birikdirilmek mümkinçiligi we beýleki zolaklar üçin kesgitlenen umumy täsire garanyňda has az täsiri bilen tapawutlanýar. Garalan täsirleriň arasynda daşky gurşawa ýetirilýän täsirler, balykçylyk hem-de nebit we gaz çykarmak pudaklary, landşaft we açyk işler, şeýle hem syýahatçylyk ýaly deňziň beýleki hakyky we mümkin bolan ulanyjylary bilen gapma-garşylyklar bar.

Çeşme: Deňiz gözleg instituty, Norwegiýa

DGSB TÄZE IŞ ORUNLARYNY DÖREDÝÄR WE IŞSIZLIGI AZALTMAGA KÖMEK EDÝÄR

DGSB ulgamynyň kabul edilmegi daşky gurşaw we saglygy goraýyş hünärmenleri, şol sanda, döwlet dolandyryşyndaky we hususy pudakdaky bilermenler üçin iş orunlaryny döredip berýär. Köplenç ýagdaýlarda, daşky gurşawa we adam saglygyna bolan täsire baha bermek üçin her bir ýurduň ýeterlik tejribesi bar. Emma DGSB-ny iş ýüzünde ornaşdyrmak üçin ýurtlara DGSB proseslerini nähili guramalydygyny we her bir pudak üçin haýsy seljeriş gurallaryny ulanmalydygyny bilýän hünärmenler gerek.

Düzgünnama goşulan taraplaryň sanyny artdyrmak maksady bilen, BMG-niň ÝYK-nyň Sekretariaty ýurtlara özleriniň milli DGSB ulgamyny döretmäge we girizmäge ýardam bermek üçin Düzgünnamanyň çäklerinde ýuridiki maslahatlary we tehniki goldawy bermekde tagallalary edýär. DGSB ugrunda ukyplylygy artdyrmagyň iň oňat ýoly - ony iş ýüzünde tejribe etmekdir: şu maksat bilen, guralýan synaga DGSB-lar we okuwlary bilimi artdyrmagyň mümkinçilikleri hökmünde guralýar. Esasy üns merkezindäki toparlara döwlet edaralary, daşky gurşaw edaralary, bilermenler we DGSB-na gatnaşýan beýleki ähli adamlar girýär.

DGSB - ÜYTGĖYÄN KLIMATA UYGUNLAŞMAGYŇ GURALY

Ösüşini meýilleşdirilişine klimatyň üýtgemeginiň meselelerini girizmegiň hasabyna DGSB klimatyň üýtgemegine uýgunlaşmagyň we onuň täsirlerini ýumşatmagyň netijeli guraly bolup biler. Sebitleýin ösüşini meýilleşdirilmegi, şeýle hem, şäherleriň we obalaryň ýa-da ýer ulanyşyň meýilleşdirilmegi üçin taýýarlanylýan meýilnamalara we maksatnamalara klimatyň üýtgemeginiň täsirleriniň hasabyny goşmak üçin bu aýratyn peýdaly guraldyr.¹⁵

MYSAL 13: GOLLANDIÝA

Suw hojalygynyň dolandyrylyşy Gollandiýanyň durmuş-ykdysady ösüşi üçin elmydama wajyp mesele bolupdy, sebäbi ýurduň 25%-e golaýy we ilatyň ýarysy deňiz derejesinden aşakda ýaşaýar. 2010-njy ýylyň başyndan bäri Gollandiýanyň "Derýa üçin ýer" atly döwlet maksatnamasy Reýn derýasynyň boýunda ýaşaýan iki milliona ýakyn adamlary klimatyň üýtgemegi bilen bagly suwuň ýokary derejelerinden goramagyň üstünde işleýär. Maksatnama gelýän onýylyklaryň dowamynda derýanyň erkin akyp bilmegi üçin toplumlaýyn çäreleri teklipl etmeklige, suw joşmalaryndan howpsuz derejeleri saklamaklyga we derýanyň basseýniniň daşky gurşawynyň hilini gowulandyrmaklyga hem-de derýanyň ekologiki geçelge hökmünde wezipelerini güýçlendirmeklige gönükdirilendi. DGSB "Derýa üçin ýer" maksatnamasy boýunça şu aşakdakylary ýerine ýetirmäge kömek etdi:

- Takmynan 30 ýer üçin alternatiwalary tapmaga
- Alternatiwalaryň güýçli we ejiz taraplaryny deňeşdirmäge
- Degişli adamlar we guramalar bilen maslahatlaşyp, ileri tutulýan alternatiwalary saýlamaga
- Gepleşige gatnaşýanlara zerur bolan oňuşmaly zatlar barada habar bermäge

DGSB sosial we ykdysady çykdajylary hem-de klimatyň üýtgemegine uýgunlaşmagyň alternatiwalarynyň bähbitlerini görkezmeğiň toplumlaýyn çemeleşmesini beýan etdi. Şeýle-de geljekdäki taslamalar babatynda (mysal üçin, ilatyň göçüp barmaly etraplary boýunça) çözüti kabul etmekde hökümetiň goldawyny almak üçin jemgyýetçiligiň gatnaşmagyna esaslanýan çemeleşmäni üpjün etdi.

Çeşme: Gollandiýanyň "Derýa üçin ýer" maksatnamasy¹⁷

7

ÝURTLAR DGSB DÜZGÜNNAMASYNA NÄDIP GOŞULYP BILÝÄR?

Düzgünnama Birleşen Milletler Guramasynyň ähli agza-ýurtlary üçin elýeterlidir. Ýurduň Düzgünnama goşulşmagy üçin Espo konwensiýasynyň tarapy bolmagy hökmany däldir.

Düzgünnamany ýerine ýetirmeklige taýýarlanmak üçin, Düzgünnamanyň düzgünlerini anyk we aýdyň çäklerde ulanmak maksady bilen, Hökümetiň zerur bolan kanunçylyk, kadalaşdyryjy we beýleki degişli çäreleri kabul etmegi zerurdyr.

Düzgünnamanyň bir tarapy bolmak üçin, Düzgünnama gol çekýän döwlet ratifikasiýa, kabul etme ýa-da ylalaşma baradaky resminamany saklamak maksady bilen Nýu-Yorkda Birleşen Milletler Guramasynyň Baş sekretaryna gowşurmalý. Beýleki ýagdaýlarda, goşulşmak baradaky resminamany saklamak zerurdyr. Düzgünnama goşulşmagyň bu tertibi ýurduň BMG-niň ÝK-nyň agzasydygyna ýa-da däldigine garamazdan, Birleşen Milletler Guramasynyň ähli agzalary üçin meňzeşdir.

7 S

ORAG:

DGSB Düzgünnamasyna goşulşmazdan DGSB geçirmek has oňat dälmi?

J

OGAP:

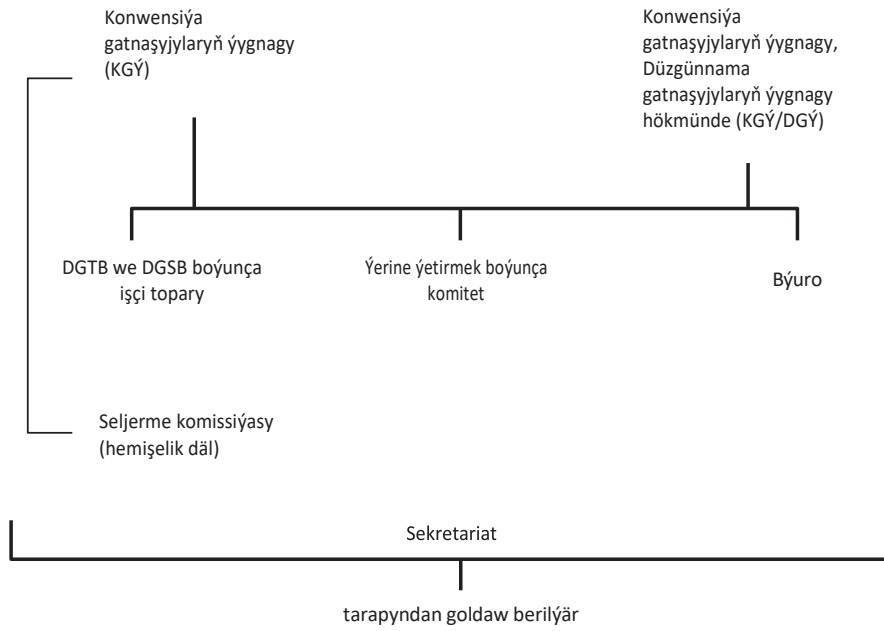
DGSB Düzgünnamasyna goşulşmazdan milli DGSB ulgamyny döredýän ýurt birnäçe bähbitlerden mahrum bolýar. DGSB Düzgünnamasy bilelikdäki hukuk we institusional esasy döredýär. Onuň çäklerinde Taraplar we gzykylanma bildirýän taraplar bir-birine ikitaraplaýyn goldaw berýär hem-de daşky gurşawy we adam saglygyny goramagyň üstünde bilelikde işleýär. Düzgünnamanyň dolandyryjy we ýardam beriji edaralarynyň ýygnaqlary Taraplaryň arasynda maglumat we tejribe alyş-çalşygynyň netijesinde aragatnaşygy gurmagyň we bilim almagyň platformasyny üpjün edýär. Taraplaryň Düzgünnamany berjaý edişi baradaky yzygider hasabatlary peýdaly salgylanma maglumaty bolup durýar. Şertnama edaralary we müdiriýet maslahat beriş hyzmatlaryny üpjün edýär. Ýerine ýetirmek boýunça Komitete berjaý edilmiş meseleleri boýunça ýa-da beýleki bir Tarapyň Düzgünnama boýunça öz borçnamalaryny berjaý edişi baradaky aladalar boýunça ýüz tutmak mümkindir. Düzgünnamanyň çäklerindäki Iş meýilnamasy hem ukyplylygy artdyrmak üçin hemaýatkärler tarapyndan maliýeleşdirilýän mümkinçilikleri berýär. Mysal üçin, synag taslamalary ýa-da DGSB-ny ulanmak boýunça okuwlary.

Dsynag taslamalary ýa-da DGSB-ny ulanmak boýunça okuwniňÝýynag taslamalary ýa-da DGSB-ny ulanmak b, DGSB-nytaslamalary ýatertiplerininim standarty hyzmatda ýa-da DGSB-ny ulanmak boýunça okuwlary.artdyrmak üçin hemeýaşygy ýeňilleşdirýän netijeli we ýeke-täk ulgamy döredýär. Ştandarty hyzmatda ýa-da DGSB-ny ulanmak boýunça okuwlary.artdyrmak üçin hemeýaşygy ýeňilleşdirýän netijeli we ýeke-täk ulgamy döredýär. aý , kandarty hyzmatda , halkara DGSB standartlaryna lay ulanmakklik talap edilýär.

Öhalkara DGSB standartlaryna lay ulanmakklik talap edilýär.tdyrmak üçin hemeýaşygy ýeňilleşdirýän netijeli we ýeke-täk ulgamy döredýär. aý edişi baradaky atformasyny üpjün edýär. Taraplaryň Düzgünnamany abul etme Tarap bolanyndan soňra ýurt özüniň halkara DGSB standartlaryna meýilliligini, şeýle hem degişli ekologiki demokratiýa we talabalaýyk dolandyryş ýörelgelerine goldawyny görkezýär.

DGSB bobolanyndan soňra ýu-niB degibobolanyndan soňra ýurt özüniň Şdegibobolanyndan soňra ýurt özüniň haýyklykdaky DGSB kanunçylygy Ýewropa Bileleşigi bilen Assosiasiya barada Ylalaşyga gol çekmegi meýilleşdirýän ýurtlara bu talaplary berjaý etmäge hem kömek edýär.

Espo Konwensiýasynyň gurluş düzümi

7 SORAG:

Gündogar Ýewropa, Kawkaz we Merkezi Aziýa ýurtlary üçin bar bolan DGTB-ekspertiza ulgamlaryny DGSB Düzgünnamasyna laýyklykda meýilnamalara we maksatnamalara deňişli etmekleri ýeterlikimi?

JOGAP:

Adaty DGTB/Döwlet ekologiki ekspertiza ulgamlary DGSB boýunça halkara standartlara doly gabat gelmeýär we DGSB boýunça Düzgünnamany netijeli ýerine ýetirmäge mümkinçilik bermeýär. Bu ulgamlar konseptual taýdan tapawutlanýarlar. DGTB ulgamynyň çäklerinde ekologiki bahalandyрма milli tehniki-ekologiki standartlaryň berjaý edilmegine gönükdirilen, şol bir wagtyň özünde-de standartlar tarapyndan anyk kesgitlenmedik meseleler bahalandyrmanyň çäğinden çykýar diýlip hasaplanýar. DGSB ulgamynyň çäğindäki ekologiki bahalandyрма öňüni alyş häsiýete eýe bolup, möhüm täsirlere seredilmegini (hatda olar milli ekologiki standartlaryň çäğinden çykýan hem bolsa), şeýle-de alternatiwalaryň işlenip taýýarlanylmagyny we netijeleri ýumşatmak boýunça çäreleriň geçirilmegini talap edýär. Mundan başgada, tebigaty goraýyş edaralary meýilnamalara we maksatnamalara DGTB/DGSB ulgamlarynyň çäklerinde ekologiki baha berýärler. Ondan tapawutlylykda, DGSB deňişli meýilnamanyň ýa-da maksatnamanyň ýerine ýetirilmegine jogapkär pudaklaýyn edaralary tarapyndan amala aşyrylýar.

Çeşme: BMG-niň ÝYK: BMG-niň ÝYK-nyň DGSB boýunça Düzgünnamasyna laýyklykda Daşky gurşawa strategiki baha bermegiň (DGSB) tertibini ulanmakda hukuk we institusional gurluşlary özgertmek boýunça Usuly gollanma (2016 ý.).

	DGSB	DGTB/DEE*
DERÑEME	✓	✗
MÖÇBERINI KESGITLEME	✓	✗
DAŞKY GURŞAW HASABATY	✓	✗
JEMGYÝETÇILIGIŇ GATNAŞMAGY	✓	✗
DAŞKY GURŞAW WE SAGLYGY GORAÝYŞ EDARALARY BILEN MASLAHATLAŞMAK	✓	✗ Diňe meýilnamanyň ýa-da maksatnamanyň taslamasy esasynda
SERHETARA MASLAHATLAŞMALAR	✓	✗ DEE ýa-da Daşky gurşaw we saglygy goraýyş edaralarynyň tassyklamagy esasynda
MASLAHATLAŞMALARYŇ NETIJELERINIŇ WE DAŞKY GURŞAW HASABATYNYŇ MASLAHATLARYNYŇ MEÝILNAMANYŇ ÝA-DA MAKSATNAMANYŇ AHYRKY GÖRNÜŞINE GOŞULMAGY	✓	✗
GÖZEGÇILIK	✓	✗

*DEE – Döwlet Ekologiki Ekspertiza

- 1 Protocol on Strategic Environmental Assessment to the Convention on Environmental Impact Assessment in a Transboundary Context. United Nations. Treaty Series, vol. XXVII, No. 34028. Available from <http://www.unece.org/fileadmin/DAM/env/eia/documents/legaltexts/protocolenglish.pdf>
- 2 Available from <http://www.unece.org/index.php?id=27379>
- 3 Available from <http://www.unece.org/index.php?id=30823>
- 4 Directive 2001/42/EC of the European Parliament and of the Council of 27 June 2001 on the assessment of the effects of certain plans and programmes on the environment.
- 5 For up to date status of ratifications, please see: https://treaties.un.org/Pages/ViewDetails.aspx?src=TREATY&mtdsg_no=XXVII-4-b&chapter=27&lang=en
- 6 Eastern Europe – Belarus, the Republic of Moldova, the Russian Federation, Ukraine; Caucasus – Armenia, Azerbaijan, Georgia; Central Asia – Kazakhstan, Kyrgyzstan, Tajikistan, Turkmenistan, Uzbekistan.
- 7 OVOS is an acronym whose terms, in direct translation, can be rendered as “assessment of the impact upon the environment”. However, in some countries of Eastern Europe Caucasus and Central Asia where traditional (soviet based) OVOS system is used, it is often conceptually and procedurally different from the EIA procedure required by the Espoo Convention (See Question 10 for more details).
- 8 The Protocol specifies that the term “plans and programmes” includes those plans and programmes (and any modifications to them) that are required by legislative, regulatory or administrative procedures, and that are subject to preparation and/or adoption by an authority or prepared by an authority for adoption, through a formal procedure, by a parliament or a government (Article 2.5).
- 9 Available online from http://www.unece.org/fileadmin/DAM/env/eia/meetings/2015/Jan_seminar_Moscow_Russia_EIA_and_SEA/SEA_elements.pdf
- 10 Available online from http://www.unece.org/fileadmin/DAM/env/eia/Publications/2015/ECE.MP.EIA.SEA._REVTA_TYPO3_ENG.pdf
- 11 Available online from http://www.unece.org/fileadmin/DAM/env/eia/Publications/2015/ECE.MP.EIA.SEA._REVTA_TYPO3_ENG.pdf
- 12 Available online from http://www.unece.org/fileadmin/DAM/env/eia/Publications/2015/ECE.MP.EIA.SEA._REVTA_TYPO3_ENG.pdf
- 13 Available from <http://www.unece.org/index.php?id=27379>
- 14 Available online from <http://ec.europa.eu/environment/archives/eia/eia-studies-and-reports/eia-costs-benefit-en.htm>
- 15 Available from https://www.unece.org/fileadmin/DAM/env/eia/documents/mop6/2_Fact_Sheet_Study_Case_on_SEA_long_version.pdf
- 16 First Meeting of the Parties to the Convention on Environmental Impact Assessment in a Transboundary Context serving as the Meeting of the Parties to the Protocol on Strategic Environmental Assessment, Geneva, 20-23 June 2011. Available from <http://www.unece.org/fileadmin/DAM/env/documents/2011/eia/sea/ece.mp.eia.sea.2011.L.3.e.pdf>
- 17 Available online on 12/02/2016 at [<https://www.ruimtevoorderivier.nl/english/>]

Gysgaltmalar

CO: Uglerod monoksidi

EaP: Ýewropa Bileleşiginiň Gündogar Hyzmatdaşlygy

EaP GREEN: “Ýewropa Goňsuçylygynda “Ýaşyl” Ykdysadyýetleri ýetişdirmek” maksatnamasy

DGTB: Daşky Gurşawa bolan Täsiire Baha bermek

Espo Konwensiýasy: Serhetara Kontekstda Daşky Gurşawa Baha Bermek Konwensiýasy

GIS: Geografiki Maglumat Ulgamy (Geographic Information System)

DDG: Döwlete degişli däl gurama

NOx: Azot oksidleri

OECD: Ykdysady hyzmatdaşlyk we Ösüş Guramasy

OVOS: “Daşky gurşawa bolan täsiire baha bermeklik” Gündogar

Ýewropada, Kawkazda we Merkezi Aziýada ulanylýan adalgasy

PM: Gaty maddalar

DSÖ: Durnukly Sarp ediş we Önümçilik

DGSB: Daşky Gurşawa Strategiki Baha bermek

DEE: Döwlet Ekologiki Ekspertizasy

SOx: Kükürt oksidleri

BMG-niň ÝYK: Birleşen Milletler Guramasynyň Ýewropa Ykdysadyýet Komissiýasy

BMG-niň DGM: Birleşen Milletler Guramasynyň Daşky Gurşaw maksatnamasy

UNIDO: Birleşen Milletler Guramasynyň Senagat Ösüşi boýunça Guramasy

Has jikme-jik maglumat üçin:
Espo Konwensiýasy we onuň DGSB
Düzgünnamasy boýunça BMG-niň ÝYK-nyň
Sekretariaty

UNECE

Tel: +41 22 917 1723

Faks: +41 22 917 0107

E-poil1: eia.conv@unece.org

Web sahypasy: www.unece.org/env/eia

Daşky Gurşawa strategiki baha bermek boýunça Düzgünnama

Anyk maglumatlar we bähbitleri

This project is
funded by the EU

UNECE

UNEP

UNIDO

Birleşen Milletler Guramasynyň Ýewropa Ykdysady Kommissiýasynyň
Maglumat gullugy

Palais des Nations
CH - 1211 Geneva 10, Switzerland
Telephone: +41(0)22 917 44 44
Fax: +41(0)22 917 05 05
E-mail: info.ece@unece.org
Website: <http://www.unece.org>

